

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК 378:001.4:63=30

НУБІП України

ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан факультету

Завідувач кафедри

Доктор філософських наук,

іноземної філології і перекладу,

професор

доктор педагогічних наук, професор

НУБІП України

_____ С. М. Амеліна

« ____ » _____

І. М. Савицька

« ____ » _____

« ____ » _____ 2022 р.

2022 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему:
ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВІДОБРАЖЕННЯ СТАТИСТИЧНИХ
ДАНИХ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ АГРАРНИХ ТЕКСТАХ ТА ЇХ
ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

НУБІП України

Спеціальність: 035 – Філологія
Спеціалізація: 035.043 – германські мови та літератури (переклад включно)

Магістерська програма: «Перекладацька діяльність в агропромисловій та природоохоронній галузях»

НУБІП України

Програма підготовки: освітньо-наукова
Керівник магістерської роботи:

кандидат філологічних наук,

доцент

Н.С. Ольховська

НУБІП України

Виконла

К.О. Яник

КИЇВ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри іноземної філології і
перекладу, доктор педагогічних наук,
професор
С. М. Амеліна
« _____ » _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Яник Катерині Олександрівні

Спеціальність: 035 – Філологія

Спеціалізація: 035.043 – германські мови та літератури (переклад включно)

Магістерська програма: «Перекладацька діяльність в агропромисловій та природоохоронній галузях»

Програма підготовки: освітньо-професійна

Тема магістерської роботи: «Лінгвістичні засоби відображення статистичних даних в німецькомовних аграрних текстах та їх переклад українською мовою»

Термін подання завершеної роботи на кафедру: 04.11.2022

Вихідні дані до магістерської роботи: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Концепція розвитку освіти до 2025 року.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Проаналізувати класифікації текстів аграрної тематики, типи їх перекладу та його етапів, визначити їх стилістичні особливості;
2. Визначити і дослідити лексико-граматичні проблеми перекладу текстів наукового дискурсу, розробити стратегії їх вирішення;
3. Охарактеризувати особливості і визначити суть лексико-прикладу в описі статистичних даних;

4. Визначити види статистичних даних і з'ясувати особливості їх оформлення в аграрних текстах;
5. Визначити особливості і розробити способи перекладу вербально-графічних компонентів аграрного німецькомовного дискурсу.

Дата видачі завдання: «17» жовтня 2021 р
Керівник магістерської роботи **Н.С. Ольховська**
Завдання прийняв до виконання **К.О. Яник**

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ABSTRACT

Kateryna Yanyk. Linguistic means of displaying statistical data in German-language agrarian texts and their translation into Ukrainian.

The thesis is devoted to the linguistic means of displaying statistical data in German-language agricultural texts such as «Crop Research», «Animal Husbandry», «Agrotechnics», «Agroeconomics», «Veterinary», etc. and their translation into Ukrainian. The relevance of the topic is due to the cooperation of German and Ukrainian partners in the field agricultural production. This is where the problems of understanding the scientific text on agrarian topics arise. The classification of texts on agrarian topics, the types of their translation and its stages are analyzed, and their stylistic features are determined. The lexical-grammatical problems of translation of texts of scientific discourse were investigated and identified, and strategies for solving them were developed. The main difficulties in translation are: complex nouns, polysemous words and the translation of terms, which is explored in detail in this work. After analysis, it can be concluded that the correct translation of the term is possible only on the condition of correct understanding of the foreign language text and correct selection of the exact equivalent. Features are characterized and the essence of the example text in the description of statistical data is defined. The types of statistical data are defined and the peculiarities of their design in agrarian texts are clarified. Features are identified, methods of translation of verbal and graphic components of agrarian German-language discourse are developed and proposed.

Adequate translation of scientific and technical texts, which include agricultural texts containing a large amount of statistical data and specialized terminology, which requires accuracy and clarity of understanding, which can be provided by translators with a high level of linguistic and professional knowledge.

Key words: *stylistics, translation, agricultural texts, lexical-grammatical transformations, terms, scientific discourse, tracing, verbal-graphic components, equivalent.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
Розділ 1. СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ АГРАРНОЇ ТЕМАТИКИ.....	13
1.1. Стилiстичнi особливостi аграрних нiмецькомовних текстiв як рiзновиду науково-технiчного стилю.....	13
1.2. Класифiкацiя та типологiя аграрних нiмецькомовних текстiв.....	20
1.3. Стилiстичнi особливостi перекладу аграрних текстiв та його етапи.....	29
Висновки до роздiлу 1.....	37
Роздiл 2. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНI ОСОБЛИВОСТI ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТIВ АГРАРНОЇ ТЕМАТИКИ.....	39
2.1. Лексичнi проблеми перекладу текстiв аграрноi тематики.....	39
2.2. Граматичнi проблеми перекладу текстiв аграрноi тематики.....	48
Висновки до роздiлу 2.....	63
Роздiл 3. ОСОБЛИВОСТI ОФОРМЛЕННЯ I ПЕРЕКЛАДУ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ В НIМЕЦЬКОМОВНОМУ АГРАРНОМУ ДИСКУРСI.....	67
3.1. Текст прикладу як складова аграрного дискурсу.....	67
3.2. Види оформлення статистичних даних та їх оформлення.....	70
3.3. Особливостi перекладу вербально-графiчних компонентiв аграрного нiмецькомовного дискурсу українською мовою.....	81
Висновки до роздiлу 3.....	90
ЗАГАЛЬНI ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99

ВСТУП

НУБІП України

Оскільки Україна з кожним роком все більше прогресує в інтеграції до

всесвітньої свільноти і співпрацює з країнами-партнерами у розвитку технологій,

інформативного обміну, науки і техніки в аграрному секторі, тому виникає ще

НУБІП України

більша потреба у фахівцях зі знаннями іноземної мови з урахуванням

комунікативності та мовних аспектів разом із соціальними та національно-

культурними чинниками. Оскільки у сільському господарстві Німеччина є одним

з головних партнерів у виробництві сільськогосподарської продукції та

впровадженні нових технологій в аграрне.

НУБІП України

Лінгвістичне дослідження мови науково-технічної літератури, безперечно,

доводить, що вся науково-технічна література є певним функціональним стилем

мови, що має характерні особливості. Характерними особливостями науково-

технічного стилю, в тому числі аграрної фахової мови, є інформативність

НУБІП України

(змістовність), логічність (сувора послідовність, чіткий зв'язок між основною

ідеєю і деталями), точність і об'єктивність, ясність і зрозумілість, що впливають

із цих особливостей. Окремі тексти, що стосуються даного стилю, можуть мати

зазначені риси більшою чи меншою мірою, що залежить, зокрема, і від їхньої

приналежності до того чи іншого жанру та галузі сільського господарства. Однак

НУБІП України

у всіх таких текстах виявляється переважно використання мовних засобів, які

сприяють задоволенню потреб даної сфери спілкування. Швидке оновлення

науково-технічної інформації внаслідок постійних змін, що відбуваються в

науці, культурі та економіці, істотно впливає не лише на зміст сучасних науково-

НУБІП України

технічних текстів німецькою й українськими мовами, а й на їх структурно-

граматичні та лексичні особливості. Іншими словами, науковий текст являє

собой систему певних пов'язаних між собою фактів, смисловий аналіз яких

зводиться до виділення певних інформаційних об'єктів і встановлення зв'язків

НУБІП України

між ними.

Аграрному тексту характерні термінологічні штампи, сталі синтаксичні конструкції, послідовий логічний виклад матеріалу, структурована організація тексту, наявність статистичного-ілюстративного матеріалу тощо.

Проблема розуміння наукового тексту аграрної тематики, отримання з нього певної необхідної реципієнту інформації – проблема складна і багатогранна. Внутрішній сенс наукового тексту реалізується автором за допомогою єдиної логічної лінії подання інформації, сприйняття і осмислення якої допомагає реципієнту зрозуміти зміст тексту. Іншими словами, науковий текст являє собою систему певних пов'язаних між собою фактів, смисловий аналіз яких зводиться до виділення певних інформаційних об'єктів і встановлення зв'язків між ними. Метою перекладу є встановлення відносин еквівалентності між вихідним і перекладним текстом (для того, щоб обидва тексти несли в собі однаковий зміст).

Переклад текстів на сільськогосподарську тематику, як і статей, можна віднести до підвиду технічного перекладу. У науково-технічного стилю і перекладу сільськогосподарських текстів є загальні характеристики, що відзначаються і в оригіналі, і в перекладеному тексті. Дана тенденція в більшій мірі стосується інформативності, присутності термінів в тексті. У перекладі сільськогосподарських текстів використовується послідовна і стандартна манера викладу. У цих текстах переважають поєднання, де ядром є іменник, наприклад, різних видів атрибутивних груп. У подібних текстах досить часто зустрічаються загальні і абстрактні поняття, фразеологічні еквіваленти слів, термінологічні штампи. У них набагато рідше зустрічаються складнопідрядні речення, на відміну від складносурядних речень. Більш широко застосовуються засоби логічного зв'язку. В сільськогосподарському перекладі текстів широко використовуються номінативні рамкові конструкції, де є специфічний порядок слів, характерний для аграрної тематики. Також часто використовуються графічні матеріали для відображення статистичних даних явищ чи процесів.

Проблемами лінгвістики тексту, теорії наукового дискурсу, термінології, стилістики, синтаксису, прагмалінгвістики знайшли відображення в працях

вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (О. Александрової, Н. Арутюнової, А. Баранова, З. Блягоза, Р. Будагова, Л. Буянової, М. Володіної, А. Ворожбитової, Г. Грушевської, Н. Дридзе, Т. Жинкіна, В. Карасика, Г. Немця, Л. Кисельової, Р. Колшанського, Е. Кубрякової, А. Леонтєва, Л. Лосєва, С. Мегентесова, Ю. Сорокіна, В. Тхорика, Н. Фанян, Е. Шейгал).

Філософсько-методологічними засадами сучасних лінгвістичних розвідок по праву визнаються здобутки В. фон Гумбольдта, О. Потебні, Ф. де Соссюрі, Г. Фреге, Г. Штайнталя. Сьогодні в різних аспектах проблемою перекладу лексико-семантичних новоутворень, словотвору та синтаксичних конструкцій

переймаються такі відомі вітчизняні лінгвісти як В. Акуленко, Л. Андрієнко, О. Андрієвська, О. Ахманова, О. Баловнева, А. Білецький, Н. Гліпка, В. Дубичинський, О. Дуда, О. Іванова, Л. Івіна, А. Капун, В. Карабан, П. Кияк, А. Кульчицька, Т. Левицька, К. Левківська, Ю. Марчук, В. Мирошніченко, Л. Нелюбін, І. Носенко, Е. Скороходько, Ю. Соболю, О. Суперанська, А. Циркаль, К. Шипіло.

Однак, при усій увазі вчених до етіпістичних, лексико-семантичних, морфологічних і синтаксичних труднощів перекладу говорити про завершеність досліджень та достатність методологічного та теоретико-методичного забезпечення перекладацької діяльності наразі не доводиться, що й зумовило **актуальність даного дослідження**.

Об'єктом дослідження є стилістичні особливості аграрних текстів, їх види та етапи перекладу, а також термінологія та синтаксичні конструкції німецькомовних аграрних текстів, статистично-ілюстративні компоненти та способи їх в предметних галузях як «Тваринництво», «Сільськогосподарське машинобудування», «Агроєкономіка», «Ветеринарія» тощо.

Предметом дослідження є стилістичні, лексико-семантичні, морфологічні, синтаксичні способи та прийоми перекладу німецькомовних аграрних текстів та

статистичних даних з предметних галузей «Тваринництво», «Сільськогосподарське машинобудування», «Агроєкономіка», «Ветеринарія» тощо.

Метою роботи є дослідження стилістичних, лексичних, морфологічних і синтаксичних проблем перекладу німецькомовних текстів та статистичних даних аграрної тематики при перекладі на українську мову.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі **завдання**:

1) проаналізувати класифікації та типологізацію текстів аграрної тематики та визначити їх стилістичні особливості;

2) проаналізувати типи перекладу та визначити його етапи у різних науково-технічних текстах;

3) дослідити лексичні, морфологічні та синтаксичні труднощі перекладу, виявити способи їх подолання;

4) дослідити текст прикладу як складову наукового аграрного дискурсу;

5) дослідити види статистичних даних та особливості їх оформлення в сучасних німецькомовних аграрних текстах;

6) з'ясувати особливості перекладу невербальних графічних компонентів, класифікувати їх за тематичними групами;

7) дослідити комунікативні засоби їх аналізу та опису в німецьких аграрних текстах.

Мета й завдання роботи зумовили використання відповідних **методів та прийомів дослідження**: лінгвістичного опису, інтерпретативного аналізу, порівняння, інформаційно-пошуковий, аналітичний, перекладацьких трансформацій.

Матеріалом дослідження послужили тексти сільськогосподарської тематики, опубліковані в німецьких друкованих виданнях за 2014-2022 роки, особливо німецькомовна інструкція з експлуатації зернозбирального комбайна «Sauro-Rosenlew» (моделі 2035/2045/2055/2065), журнали «Der Spiegel» та «Stern», статистично-ілюстративні дані Федерального інформаційного центру сільського господарства, що складає свої ілюстративні статистичні зображення на основі даних Федерального міністерства продовольства та сільського господарства Федеративної Республіки Німеччина.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше було досліджено стилістичні, лексико-семантичні, морфологічні та синтаксичні особливості відображення статистичних даних німецькомовних аграрних текстів та визначено способи їх перекладу на українську мову.

Теоретична значимість роботи полягає в тому, що вона відкриває можливість комплексного підходу до дослідження наукової інформації аграрного тексту, який ґрунтується на досягненнях стилістики, семіотики та лінгвістики тексту. Висновки, зроблені в ході дослідження, сприятимуть подальшому розвитку наукової парадигми, розширивши уявлення про ментальні структури наукових знань і засобів їх вербалізації, уточнюють уявлення про специфіку організації наукового тексту аграрної тематики та статистичних даних в ньому, даючи характеристику і класифікаційний аналіз використовуваних в них комунікативних одиниць.

Практична цінність виконаного дослідження полягає в тому, що його результати можуть знайти застосування у підготовці до вузівських спецкурсів і спецсеминарів з лінгвістики тексту, теорії дискурсу, прагматичної лінгвістики, термінознавства, стилістики в практичному курсі інтерпретації текстів наукового змісту іноземною мовою, а також можуть бути корисні фахівцям в предметних галузях «Тваринництво», «Сільськогосподарське машинобудування», «Ветеринарія» тощо.

Апробація основних положень і результатів магістерського дослідження викладено у формі доповідей:

- 1) Текст прикладу як складова німецькомовного аграрного дискурсу / III Міжнародна міждисциплінарна конференція «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання» (LSP 2022), 6-7 квітня 2022 р., м. Київ;
- 2) Статистичні данні в аграрній літературі: стилістичний та перекладацький аспекти Актуальні питання філології та мовознавства, 4-5 листопада 2022, м. Дніпро;

3) Lexikalische und grammatikalische Merkmale der Übersetzung von landwirtschaftlichen Themen / III Міжнародна міждисциплінарна конференція «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання» (LSP 2022), 6-7 квітня 2022 р., м. Київ;

4) Лінгвістичні особливості оформлення статистичних даних в німецькомовних аграрних текстах / Міжнародна науково-практична конференція «Духовний код української ідентичності у вимірі міжкультурної комунікації» (до 300-річчя від дня народження Г. С. Сковороди), 10-11 листопада 2022 року, м. Київ.

та статей:

1) Ольховська Н.С., Яник К.А. Терміни як ключові одиниці німецькомовного спеціалізованого тексту: перекладацький аспект. Вченні записки Таврійського національного університету ім. Н.В. Вернадського. Серія: Філологія;

2) Ольховська Н.С., Яник К.А. Лінгвостилістичні особливості аграрних німецькомовних текстів (на матеріалі текстів з галузі лісівництва) // Collection of scientific papers «SCIENTIA», 2022. Coventry, United Kingdom: European Scientific Platform.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, описано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність роботи.

Перший розділ роботи присвячено дослідженню стилістичних особливостей німецькомовних текстів аграрної тематики, їх класифікації та етапів їх перекладу і складається з трьох підрозділів: «Стилістичні особливості аграрних німецькомовних текстів як різновиду науково-технічного стилю», «Класифікація та типологія аграрних німецькомовних текстів» та «Стилістичні особливості перекладу аграрних текстів та його етапи».

Другий розділ присвячено дослідженню лексико-граматичних особливостей та труднощів перекладу текстів аграрної тематики та складається з трьох підрозділів: «Лексичні проблеми перекладу текстів аграрної тематики», «Грамматичні проблеми перекладу технічних текстів».

Третій розділ присвячено дослідженню особливостей оформлення і перекладу статистичних даних в німецькомовному аграрному дискурсі та складається з трьох підрозділів: «Текст прикладу як складова аграрного дискурсу», «Види статистичних даних та їх оформлення», «Особливості перекладу вербально-графічних компонентів аграрного німецькомовного дискурсу українською мовою».

У висновках викладено здобуті у дослідженні найбільш важливі наукові та практичні результати, які сприяли розв'язанню наукової проблеми.

У списку використаних джерел подається перелік літератури, використаної для написання магістерської роботи, який налічує 123 джерела.

РОЗДІЛ 1. СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ АГРАРНОЇ ТЕМАТИКИ

НУБІП України

1.1. Стилiстичнi особливостi аграрних нiмецькомовних текстiв як рiзновиду науково-технiчного стилю

НУБІП України

З кожним роком Україна все більше інтегрується у світову спільноту, розвиває партнерство та співробітництво з іншими країнами та організаціями у сферах культури, освіти, науки і промисловості. Тому виникає ще більша

НУБІП України

потреба у фахівцях зі знаннями іноземної мови з урахуванням соціальних та національно-культурних особливостей країн-партнерів. Оскільки одним з таких партнерів є Німеччина, то зростає попит на спеціалістів зі знанням німецької мови в аграрній сфері, яка релятивна до різних галузей сільського господарства

НУБІП України

як ветеринарна медицина, біоінженерія, машинобудування, техніка, харчова промисловість, рослинництво, енергетика, генетика тощо. Тому мова аграрної сфери - це усталена мова, яка має специфічні характерні особливості її вжитку в конкретній галузі сільськогосподарської діяльності людини, при цьому охоплюючи мову загального вжитку і науки, тобто мова аграріїв безпосередньо

НУБІП України

належить до науково-технічного стилю.

Лінгвістичне дослідження мови науково-технічної літератури, безперечно, доводить, що вся науково-технічна література є певним функціональним стилем

НУБІП України

мови, що має характерні особливості. Наука як сфера використання мови розглядається як «соціально детермінована структура, в якій типові цілі переслідуються тими, хто діє характерним чином за допомогою типових дій і мовних актів» [97, с. 702]. Тому стиль наукового викладу привертає в наш час

НУБІП України

дуже багатьох дослідників. Характерними особливостями науково-технічного стилю, в тому числі аграрної фахової мови, є інформативність (змістовність), логічність (сувора послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність і об'єктивність і ясність і зрозумілість, що впливають із цих особливостей. Окремі тексти, що стосуються даного стилю, можуть мати

зазначені риси більшою чи меншою мірою, що залежить, зокрема, і від їхньої приналежності до того чи іншого жанру та галузі сільського господарства. Однак у всіх таких текстах виявляється переважно використання мовних засобів, які сприяють задоволенню потреб даної сфери спілкування. Швидке оновлення науково-технічної інформації внаслідок постійних змін, що відбуваються в науці, культурі та економіці, істотно впливає не лише на зміст сучасних науково-технічних текстів німецькою й українськими мовами, а й на їх структурно-граматичні та лексичні особливості.

Відображаючи інтелектуальну діяльність, наукова інформація характеризується логічністю та об'єктивністю. Функція наукової аграрної прози - послідовний, систематичний та аргументований виклад наукових концепцій та теорій, пов'язаних з аграрною сферою. Умови наукової комунікації породжують тенденцію до традиційності та уніфікації мовних засобів, тому науковий текст відрізняється від інших типів текстів більшою регламентованістю, хоча допускає деякі індивідуальні відхилення. Уніфікація мови проявляється не тільки в уніфікації термінології, а й у вживанні так званої загальнонаукової лексики, фразеології та службових слів, особливо синтаксичної побудови і вибору синтаксичних засобів. Звичайно, в науково-технічній мові використовуються ті самі синтаксичні структури та морфологічні форми, як і в інших функціональних стилях. Проте ряд граматичних явищ відзначається у цьому стилі частіше, ніж у інших, деякі явища, навпаки, зустрічаються у ньому порівняно нечасто, інші використовуються лише з характерним лексичним наповненням.

Сучасна наукова література характеризується досить жорсткими нормами синтаксису. Зміст наукового аграрного тексту в українській і німецькій мові вимагає логічності та доказовості, що й обумовлює деяку специфіку синтаксичної побудови: наприклад, детальну передачу причинно-наслідкових відносин та наповненість підрядними реченнями, дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами. Необхідність аргументувати висловлюване та полегшити читачеві розуміння шляхом ясного членування тексту призводить до широкого використання паралельних конструкцій та вступних слів [11, с. 115].

Важлива характеристика науково-технічного стилю, що відображається у виборі та використанні мовних засобів, полягає також у його прагненні до лаконічності, стислості та компактності викладу, що призводить до синтаксичної компресії. Синтаксична компресія скорочує надмірність за збереження обсягу інформації. На фоні складних синтаксичних побудов короткі прості речення виявляються виділеними і фіксують увагу читача, додатково акцентуючи її на важливих положеннях, фактах чи доводах. Наведені в кінці абзацу такі короткі речення з простим синтаксичним малюнком афористично підсумовують міркування, а на початку абзацу служать для введення нової думки, перерахування або доказу. Крім цієї композиційної ролі, вони виконують і ритмоутворюючу роль [11, с.118].

Прагнення до вказівки на реальні об'єкти, до оперування речами призводить до переважання в німецькому-українському науково-технічному стилі аграрної сфери іменних структур, тобто характерної йому суб'єктивізації, зокрема і в описах процесів, наприклад: «*Energiegewinnung*» - отримання енергії, «*Vergärung*» - ферментація, «*Verbrennung*» - горіння, «*Energieversorgung*» - енергопостачання [99, с. 49]. Вочевидь, номінативний характер науково-технічного стилю значить, що у матеріалах цього стилю повністю відсутні повнозначні дієслова у індивідуальних формах, хоча за деякими підрахунками число дієслівних предикативних форм у науково-технічних текстах удвічі менше, ніж у літературних творах того самого обсягу [60, с. 178].

Найбільший інтерес викликає лексичний рівень спеціальних мов, оскільки безперервний розвиток науки, техніки, бізнесу передбачає появу величезної кількості термінів, професіоналізмів, жаргонізмів, інтернаціоналізмів. Цей рівень мови вимагає до себе найбільшої уваги, оскільки саме він, передаючи смисли, створює й найбільші труднощі використання спеціальних мовних систем. Науково-технічна термінологія являє собою найбільш рухливий пласт лексики, схильного до постійного та

активного збагачення та зміни, обумовленої науковою уніфікацією термінології тієї чи іншої галузі знання.

Найбільш всеосяжною ознакою мови науково-технічної літератури будь-якою мовою є висока частотність деяких лексичних одиниць, головним чином термінів, що називають об'єкти, яким присвячено наукове дослідження або технічний опис. Докладніше на термінах ми зупинимося у відповідному розділі.

Значною мірою сприяє взаєморозумінню фахівців широке вживання ними так званої спеціальної загальнотехнічної лексики, яка також становить одну зі специфічних характеристик науково-технічного стилю. Це - слова та поєднання,

які не мають властивість терміну ідентифікувати поняття та об'єкти у певній галузі, але вживані майже виключно в цій сфері спілкування, відібрані вузьким колом фахівців, звичні для них, що дозволяють їм не замислюватися над способом вираження думки, а зосереджуватися на суті справи. Спеціальна

лексика включає всілякі похідні від термінів, слова, що використовуються при описі зв'язків та відносин між термінологічно позначеними поняттями та об'єктами, їх властивостей та особливостей, а також ціла низка загальноновживаних слів, що використовуються, проте в строго певних поєднаннях і тим самим спеціалізованих. Така лексика зазвичай не фіксується в

термінологічних словниках, її значення не задаються науковими визначеннями, але вона не меншою мірою характерна для науково-технічного стилю аграрних текстів [60, с. 147].

Зрозуміло, у науково-технічних матеріалах використовується аж ніяк не лише термінологічна та спеціальна лексика. В них зустрічається велика кількість загальнономовних одиниць як у будь-яких функціональних стилях. При цьому загальнономовна лексика академічної наукової літератури зазвичай відноситься до семантичних полів, що описують аналіз, процес, висновок тощо, і характеризується відсутністю емоційного забарвлення та коннотативності. Це

нейтральна, сучасна і, як правило, письмова літературна форма. Слова та словосполучення даного лексичного пласта наукових текстів утворюють розвинену систему взаємозамінних синонімів. Більшість їх є кліше, стереотипні

слова чи фрази [87, с. 226]. Цю особливість необхідно враховувати під час перекладу текстів даного функціонального стилю.

У прагматичних текстах мова насамперед є засобом передачі когнітивної інформації. Наукова проза відображає розумову пізнавальну діяльність, і тому прийнято думати, що емоційної чи образної лексики у ній не місце. Однак, це не зовсім так. Будь-яка творча діяльність людини пов'язана з емоціями. Тому емоційна лексика повністю з наукового тексту, особливо сучасного, не виключається. Емоційно-оцінна лексика та образне слововживання особливо притаманні лекціям, науково-популярному жанру та жанру рецензій, де такі

форми виявляються навіть клішованими [82, с. 138]. Нині науково-технічні матеріали дедалі більше набувають деякі риси, раніше властиві лише газетно-публіцистичним матеріалам чи художнім текстам. Це не означає зміну науковим стилем викладу матеріалів, але мається на увазі додаткові труднощі, з якими

перекладач може зіткнутися при їх перекладі. Особливостями сучасних науково-технічних текстів є використання стилістично різнопланової лексики, велика кількість неологізмів, а також широкое використання метонімії та метафори, характерне для текстів художньої літератури. При перекладі стилістично різнопланової лексики у науково-технічних текстах необхідно керуватися

загальновізнаним принципом збереження мети комунікації та наукового стилю тексту перекладу, орієнтуючись на норму та узус мови перекладу.

Зазначені лексико-граматичні та стилістичні особливості науково-технічних текстів сільськогосподарської тематики безпосередньо впливають на комунікативний характер таких матеріалів, який має бути відтворений при перекладі. При цьому важливо відзначити, що всі ці особливості, хоч і притаманні науково-технічній літературі будь-якою мовою, проте не переходять однозначно з мови в мову, а в кожній окремій мові виражаються своєрідно. По-перше, передачі тих самих відношень використовуються не ідентичні засоби

мови, оскільки лексичні засоби можуть замінюватися граматичними, і навпаки. По-друге, мовам властива різна частотність вживання тих чи інших лексичних, граматичних чи стилістичних засобів. Займаючись перекладом науково-

технічної літератури, необхідно враховувати як загальні так і специфічні ціє пари мов особливості наукового стилю. Бо тільки в такому разі можна домогтися функціонально-адекватного перекладу.

До технічної літератури належать такі види текстів: власне науково-технічна література, монографії, збірники та статті з різних проблем технічних наук; навчальна література з технічних наук (підручники, керівництва, довідники, стандарти тощо); науково-популярна література з різних галузей техніки; технічна та товаросупровідна документація; технічна реклама.

Основною відмінністю науково-технічної літератури є те, що вона розрахована на фахівця у конкретній галузі знань, в нашому випадку на фахівця аграрної сфери.

Мова наукової та технічної літератури має свої граматичні, лексичні, фразеологічні особливості та скорочення.

За Михайленком В.В. граматичній структурі речення властиво:

а) розбіжності у будові мови на рівні граматичних категорій та форм; наприклад, німецькі артиклі як категорія означеності і неозначеності, що визначають інформаційну новизну, не характерні українській мові;

б) різний обсяг змісту подібних конструкцій;

в) відмінні функціональні характеристики, наприклад, різні форми однини та множини;

г) відмінне частотне навантаження активного та пасивного стану, дійсного та умовного способів, інфінітивних конструкцій тощо;

д) різнотипність вираження підмета та додатка «*man*», «*es*», які неможливо зустріти у структурі українського речення; використання лексичних засобів для вираження граматичних категорій, коли при використанні в німецькій мові плюсквамперфекта в українському реченні з'являються «раніше», «перед тим», «до того»;

е) відмінна сполучуваність слів [8].

Найбільш типовим лексичним визнанням наукової та технічної літератури є насиченість тексту спеціальними термінами та термінологічними

словосполученнями. Терміни – слова або словосполучення, які мають лінгвістичні властивості, як і інші одиниці словникового складу. Відмінність терміну від звичайного слова полягає, перш за все, в його значенні. Терміни виражають поняття, науково обґрунтовані та характерні конкретній галузі науки і техніки. У лінгвістичному аспекті терміни, як і інші слова мови, мають таке явище як багатозначність. Іноді один і той же термін має різні значення в межах різних наук. Вирішальним фактором у виборі правильного значення при перекладі є контекст.

Терміни-неологізми являють собою великі труднощі для перекладу, оскільки вони, як правило, невідображені у словниках. Особливо багато неологізмів серед фірмових назв, тобто назви тих або інших виробів і продуктів, які випускає фірма. Крім термінів, в технічних текстах особливе місце займають стереотипні слова і фрази (кліше). Кліше включають ідіоми, стійкі вирази, набір готових фраз.

Технічні тексти характеризуються також використанням спеціальної технічної фразеології. Сюди відносяться і випадки, коли загальнозвичиване слово у певних словосполученнях набуває ознак терміна.

У сучасній науковій та технічній літературі широко використовуються різні скорочення та аббревіатури. Слід пам'ятати, що прийняті скорочення є офіційними та їх не можна змінювати чи замінювати.

Серед різних видів науково-технічної літератури значною своєрідністю, на наш погляд, відрізняється патентна література. По-перше, це канонічна форма, властива опису патентів, по-друге, мова патентів, що поєднує особливості двох стилів: науково-технічного та офіційно-ділового, тому переклад патентів викликає певні труднощі. Основною функцією науково-технічної літератури є повідомлення та цим визначається інформаційна функція мови науково-технічної літератури й аграрної тематики.

НУБІП України

1.2. Класифікація та типологія аграрних німецькомовних текстів

Будь-яку вербалізовану комунікативну подію мовленнєвої діяльності людини незалежно від форми або способу вербалізації називають текстом.

Текстами вважають як писемні, так і усні структурно, семантично й комунікативно завершені повідомлення.

Перші спроби типології тексту в галузі перекладознавства зробив Шлейєрмахер: він розрізняв усний і письмовий переклад, однак під усним перекладом він розумів створення текстів зі сфери ділового життя, а до сфери

письмового перекладу належать лише літературні та наукові тексти. Тексти визначаються відповідно до того, наскільки авторський «особливий спосіб бачення та зв'язку переважав у викладі» [105]. За Райсом такий підхід

«приблизного поділу» на прагматичне та літературне використовує також В.Е. Зюскінд у 1965 році [102].

Лише в XX столітті теорія перекладу звернула увагу на співвідношення між текстом перекладу та методом перекладу. Моделі, запропоновані в середині 1960-х років, не знаходять задовільної класифікації. Навіть через кілька років лінгвісти не можуть створити «самодостатню та зв'язну типологію тексту» [96].

Тому, на наш погляд, доцільним є розгляд основних класифікацій вихідного тексту для його адекватного перекладацького аналізу.

Найбільш суттєвою ми вважаємо класифікацію Ю. Сорокіна та Дж. Сінклера, яка враховує вплив тексту на адресата, дейктичні параметри тексту та його зв'язок із «реальним світом». Її суть полягає у тому, що всі тексти

можна розмістити уздовж умовної шкали, крайню ліву точку якої займають нехудожні тексти, що безпосередньо змінюють поведінку людей, насамперед впливаючи на їхній розум та «прагматизм» («тексти-артефакти»), а крайню

праву точку займають художні тексти, які також можуть змінювати поведінку людей, але непрямо – шляхом впливаючи передусім на їхні почуття та естетичний смак («тексти-ментефакти»). Згідно з цією класифікацією до групи

текстів-артефактів потрапляють:

1. *Юридичні тексти* (міжнародно-правові документи: договори, декларації, ноти, угоди, конвенції, пакти тощо).

2. *Тексти конституції, статутів, законів*, оскільки вони змінюють поведінку адресатів (країн, організацій, установ або громадян), зобов'язуючи їх (наказуючи, дозволяючи, забороняючи, рекомендуючи їм) діяти певним чином.

Це так звані тексти-перформативи, тобто «тексти-акти» у повному розумінні цих слів. Далі йдуть науково-технічні тексти, які описують результати реально проведених досліджень та спостережень або будову істот, приладів, машин та механізмів.

3. *Інформаційні тексти констатуючого комунікативного типу*, які інформують адресата про певні події (наприклад, тексти прес-релізів, інформація про погоду).

У будь-якому разі тексти-артефакти змінюють або описують реально існуючий світ або поведінку живих істот. Ці тексти позбавлені емоційності, у них практично не застосовуються стилістичні прийоми та експресивні засоби мови. До групи текстів-ментефактів потрапляють художні тексти всіх типів та жанрів. Цілком очевидно, що твори художньої літератури відображають творчий погляд митця на світ, його неповторне, індивідуальне бачення світу.

Так звану «сіру зону» (від англ. «grey zone» зона нестабільності, невпевненості) становлять тексти, що відображають реальний світ, проте мають певні елементи художніх текстів, а також емоційність та застосування всього арсеналу стилістичних прийомів та експресивних засобів.

Комунікативна мета цих текстів довести точку зору автора, переконати адресата у правоті автора, апелюючи як до реальних фактів, так і до емоцій, і, таким чином, змінити поведінку адресата. До цієї групи входять так звані публіцистичні тексти (авторські статті, гострі полемічні публікації, дотепні коментарі, тексти, які промовляють у разі ток-шоу тощо), тексти ораторського стилю (виступи та промови президентів, парламентарів, публічні виступи громадських та політичних діячів тощо), тексти інтерв'ю, мемуарів, особистих листів тощо.

Тексти-артефакти перформативного тексту (юридичні та інші зобов'язувальні тексти) мають дейктичну формулу типу «я / ми» - зараз «тобі / вам наказуємо, рекомендуємо, дозволяємо, забороняємо» діяти певним чином тощо. Сила комунікативного впливу цих текстів виходить безпосередньо від «я/ми» автора, а їхній темпоральний дейксис – це теперішній та майбутній час, оскільки неможливо зобов'язати когось щось зробити в минулому часі. Критерій істинності / неістинності не може бути застосований до цих текстів.

Тексти-артефакти констатуючого типу мають дейктичну формулу типу «я / ми - зараз тобі / вам повідомляємо (інформуємо) про те, що відбулося, відбувається чи відбудеться». Сила їх комунікативного впливу пов'язана, швидше за все, із фактором істинності/неістинності самої текстової пропозиції, хоча автор і відповідає за істинність фактів, про які він інформує. Темпоральний дейксис цих текстів - минулий (що відбулося), теперішній (що відбуваються) або майбутній час (що відбудеться).

Тексти-ментефакти взагалі повідомляють про не «реальні» події, оскільки за цими текстами стоїть творче «я» автора, а весь їхній пропозиційний зміст є вторинним по відношенню до реального світу. Адресат (читач, слухач) сприймає художні тексти «на віру», а не через необхідність (наказу, угоди, рекомендації, поради) діяти певним чином, як це спостерігається у випадку з текстами-артефактами.

Таким чином, комунікативний вплив текстів-артефактів зумовлений насамперед тією мірою влади, яка в них міститься. Художні тексти-ментефакти, навпаки, впливають на адресата, апелюючи до його емоцій, почуттів і, врешті-решт, до його віри в ті, про що розповідає художник.

Значно складніше виглядає ситуація з текстами «сірої зони», які, з одного боку, повідомляють про реальні факти, а з іншого апелюють до емоцій, почуттів та віри в ті, про що повідомляє автор, який таким чином намагається «завоювати» адресата.

Отже, під час перекладу приймаються рішення, які спираються на зміст тексту, на базові знання та на знання ситуації (а не вже рішення, прийняті на основі позалингвістичної інформації).

Комунікативний тип тексту впливає на «поведінку» перекладача, тобто на вибір перекладацької тактики у процесі досягнення стратегічної мети перекладу адекватного (в сенсі впливу на адресата) відтворення тексту оригіналу.

Переклад текстів-артефактів перформативного типу, який повинен мати таку саму зобов'язувальну силу, як і текст оригіналу, допускає мінімальні трансформації, особливо на рівні семантики та прагматики. Тому існує в міжнародному праві процедура автентифікації текстів міжнародних угод, написаних різними мовами, а в цивільному праві процедура легалізації перекладеного тексту.

Переклад текстів-артефактів інформативного типу допускає більшу кількість трансформацій, але вони все одно зводяться переважно до трансформацій на морфологічному та синтаксичному рівнях. Проте на лексико-семантичному рівні все ж таки неможливо досягти абсолютної незалежності цих текстів від культурного компонента відповідної мови, зробити їх повністю нейтральними щодо передачі національних особливостей предметної сфери. На цьому рівні перекладачі повинні вдаватися до застосування практичної транскрипції, транслітерації, кальок, описового перекладу або пошуку приблизних аналогій у відтворенні культурно офарблених термінів, виразів, аббревіатур та власних називів.

Необхідно також згадати про випадки прямого цитування промовцями фрагментів з різних першоджерел. Ідеальною була б ситуація, якби перекладач знав напам'ять тексти всіх цитованих джерел (скажімо, Біблії або Статуту ООН) на двох мовах або принаймні мав би їх перед очима. Проте цілком очевидно, що досягти цього ідеалу практично неможливо. За нормами Міжнародної асоціації перекладачів-синхроністів, промовці на міжнародних форумах, де здійснюється синхронний переклад, мають утримуватися від прямого цитування першоджерел або давати перекладачам тексти цитат заздалегідь. На практиці це не завжди так,

і перекладачам лишається робити дослівний чи занадто описовий переклад, який має багато неточностей та пропусків.

Ще одним відкритим питанням дискурсу «сірої зони» залишається принцип, за яким здійснюється відтворення акронімів. Мова йде про те, що деякі акроніми відтворюються в транслітерації, деякі є скороченнями від відповідних «повних»

перекладів, а також ще й поширюється тенденція акроніми не перекладати взагалі, залишаючи їх в українському тексті буквами латинського алфавіту

Можна припустити, що приводом для транслітерації (або збереження написання латинськими літерами) акронімів, так само як і галузевих термінів та назв певних фірм, торгових марок, товарів, закладів та інституцій, є їхня вищезгадана галузева культурна забарвленість (вони означають щось «нове», «унікальне», «запатентоване») або наявність у них експресивного чи оцінного компонента.

Комунікативний тип тексту безумовно відтворює зміст тексту та комунікативне завдання, яке ставив перед собою автор. Було б нерозумним вдатися до фразеологізмів або сленгу в перекладі текстів, що належать до групи артефактів, оскільки вони мають однозначно тлумачитися адресатом та

змінювати його поведінку. З іншого боку, було би безглуздом перекладати тексти художньої літератури чи «сірої зони» дослівно буквально, що, на жаль, іноді трапляється і руйнує або художні цінності тексту, або навіть призводить до дипломатичних та політичних казусів, технічних і наукових помилок. Можна

також багато сперечатися з приводу того, чи можна вводити в мову іноземні запозичення, кальки, транскрипції та транслітерації термінів і зрозуміти їх українською мовою.

До науково-технічної літератури відносяться такі типи текстів:

- власне науково-технічна література, тобто, монографії, збірники та статті з різних проблем науки і техніки;
- улюблена науково-технічна література (підручники, довідники тощо);
- науково-популярна література з різних галузей техніки;
- технічна і супровідна документація;

- технічна реклама, патенти, договори та інше [????].

На наш погляд, одним з найважливіших компонентів наукового спілкування є наукові статті. Кожна науково-технічна стаття визначається типом фактичного матеріалу, викладеного у ній. Машинобудування, біоінженерія, ветеринарна медицина використовують термінологію і логіку викладу матеріалу, що помітно відрізняється. Навіть окремі розділи однієї й тієї ж галузі науки чи техніки мають свої термінологічну специфіку та особливості у поданні інформації. Більше того, навіть якщо обмежитися тільки, наприклад, фізикою діелектриків, то стаття, що описує постановку та вирішення теоретичної задачі, відрізнятиметься від опису результатів проведеного експерименту. В даному випадку відмінності існують не тільки у термінології і стилістиці, а й у структурі викладу матеріалу.

За типом матеріалу всі науково-технічні статті можна умовно поділити п'ять

тематичних груп:

- 1) оглядова стаття;
- 2) теоретичне дослідження;
- 3) експериментальне дослідження;
- 4) інженерна технологія;

5) документи (технічний опис, стандарт, керівництво, патент тощо)

Часто про загальний зміст статті можна здогадатися вже за назвою видання, де вона опублікована. Теоретичне дослідження зазвичай містить розвинений математичний апарат, який за обсягом іноді може перевищувати текстове наповнення статті, використовує аргументацію та логіку викладу матеріалу, прийнятту для математичних дисциплін. Характерною рисою експериментального дослідження є великий текстовий матеріал, який зазвичай набагато перевищує математичний зміст статті, обов'язковий опис методики проведення експерименту та характеристик використаних матеріалів. Аналіз результатів полягає у порівнянні вимірених кількісних характеристик із результатами інших авторів або зі стандартами. При цьому обсяг статті, що

описує результати експерименту, зазвичай, набагато перевищує середній обсяг теоретичного дослідження. Іноді стаття може містити матеріал різних типів. Найчастіше це відбувається у статтях оглядового характеру. І тут кожен тип матеріалу представлений у статті окремим розділом. Технічні документи характеризуються суворо офіційним стилем викладу, використанням лише загальноприйнятих та спеціалізованих термінів, наявністю множинної (часто вкрай заплутаної) рубрикації. Інженерні та інноваційні розробки, як правило, містять велику кількість спеціальної термінології, що стосується технологічних процесів та обладнання. Для них характерна наявність посилань на різноманітні

галузеві стандарти, а також велику кількість не усталених і жаргонних термінів.

Технічні документи за своєю будовою нічим не відрізняються від будь-яких офіційних документів, за винятком специфічної термінології. Навіть статті інженерного характеру можуть дуже відрізнитися за своєю структурою залежно від цілей написання. Але в тому випадку, коли інженерна стаття має дослідницький характер, її структура нічим не відрізняється від структури, характерної для наукових статей.

Структурними елементами науково-технічної статті є:

- 1) заголовок – це стислий виклад головної ідеї статті. З метою зробити заголовок наочнішим і, водночас, по можливості коротким, автори часто використовують різні скорочення, аббревіатури, які іноді не є загальноприйнятими термінами, і навіть сленгові слова та висловлювання.

Переклад таких слів, як правило, відсутній у словниках загального користування:

- 2) анотація;
- 3) вступ, завдання якого полягає у знайомстві читача з науковою проблемою, що розглядається в статті, з її актуальністю, а можливо і з передісторією.

Як правило, містить найбільшу кількість посилань на раніше опубліковані роботи, викладення та аналіз результатів, отриманих до теперішнього часу.

Лексика і термінологія мають загальнонауковий характер. Нові та

вузькоспеціальні терміни, якщо і вводяться, то зазвичай пояснюються. З цією метою використовуються типові структурні форми.

4) загальна частина, мета якої полягає в детальному викладі вирішення наукової проблеми, що розглядається, аргументація висунутих припущень та обґрунтування висновків. Тому, незалежно від типу статті (огляд, теорія, експеримент) змістовна частина є найбільш інформаційно-насиченою її частиною. Вона може мати значний обсяг (до 10 і більше сторінок) і зазвичай містить розвинений математичний та ілюстративно-графічний апарат;

5) висновок – це короткий виклад основних результатів, отриманих автором, та загальних висновків, які можна зробити на їх основі. При цьому будь-які чисельні чи графічні дані у висновку зазвичай не наводяться. У статтях оглядового типу висновок може містити думку автора на перспективи наукової чи технічної тематики, розвиток якої розглядалося у статті;

6) список літератури.

Друга основна і поширена форма обміну науково-технічною інформацією в аграрній сфері здійснюється за допомогою офіційно зареєстрованих патентів.

Патент (від лат. «*Patens*» – «відкритий») – документ, що засвідчує авторство на

винахід та закріплює виключне право на його використання. Виклад патенту має традиційну форму, свій стиль, тому виникають труднощі перекладу. У вузькому, юридичному значенні слова патентом називається свідоцтво, що видається

винахіднику. У сфері технічного перекладу словом «патент» користуються ширшому сенсі, оскільки їм позначають те, що підлягає перекладу. Патент як

офіційне свідоцтво не перекладається й існує в єдиному екземплярі, а опис винаходу копіюється та розсилається в інші країни.

Патент складається з таких частин:

1) бібліографічна частина опису винаходу (містить в собі: номер патенту, заголовок патенту, назву країни, що видала патент, дату подачі заявки, дату видачі патенту, індекси – Міжнародної класифікації винаходів (МКІ) та

Национальної класифікації винаходів (НКТ), прізвище власника патенту та його адресу, прізвище автора винаходу;

2) вступний абзац (область техніки, до якої відноситься винахід): описується аналіз стану техніки в даній галузі і передумов до створення винаходу;

3) мета винаходу, коротке формулювання існування і створення винаходу;

4) докладний (повний) опис винаходу, опис малюнків, приклади варіантів здійснення винаходу (докладний виклад винаходу у деталях. Якщо в патенті є малюнки, їх обов'язково описують з розшифровкою цифр. Цифри в описі розташовують у зростаючій послідовності);

5) *формула винаходу* (патентна формула) - самостійна частина патенту, яка є предметом особливого виду технічного перекладу. З юридичної точки зору патентна формула – головна частина патенту, в якій формулюються всі риси новизни даного винаходу, що відрізняють його від уже відомих, подібних до змісту винаходів.

Третій тип, який ми вважаємо, по праву займає особливе місце – це технічні комерційні договори, без яких не може обійтися жодна сфера агробізнесу.

Укладання договору по праву вважається найскладнішою і найвідповідальнішою частиною підприємницької діяльності. Від того, наскільки професійно

підготовлений контракт, залежатиме його ефективність. На практиці використовуються різні види контрактів, що визначається товаром, але більшість контрактів містить вступну частину (повна назва організації, ІПБ та посада особи, яка підписує контракт) та базові статті:

- предмет контракту;

- ціна;

- оплата;

- обов'язки сторін;

- приймання товару;

- санкції;

- звільнення від відповідальності;

- порядок врегулювання можливих суперечок;

набуття чинності контракту;
інші умови;
зміни та доповнення до контракту.

Статті можуть бути об'єднані або включені до контракту в іншому порядку.

Але у науково-технічній літературі, в які входять і аграрні тексти, всі згадані

вище класифіковані типи тексту мають два поєднуючих компоненти комунікації:

1) інформативний, оскільки головною метою є системна і структурована передача інформації;

2) аргументативна, оскільки їхня головна мета переконати адресанта.

Тобто аграрна науково-технічна література має аргументативний і наративний характер.

1.3. Стилiстичні особливості перекладу аграрних текстів та його етапи

Переклад, який використовують для обміну науково-технічною інформацією в тому числі й аграрної тематики між носіями різних мов називають технічним. Такий переклад вимагає від перекладача:

а) якісної термінологічної підготовки, оскільки тексти, насичені термінами;

б) обзнаність або наявність спеціальної підготовки у певній галузі, в даному випадку аграрного виробництва, бо тексти містять спеціальну інформацію, яку можна інтерпретувати, спираючись на вивчену фахову літературу або консультацію з досвідченими фахівцями;

в) письмове оформлення всієї науково-технічної інформації, як правило.

Даний тип перекладу прийнято поділяти на усний (послідовний і синхронний) та письмовий (повний, реферативний і анотаційний).

Повний письмовий переклад є основною формою технічного перекладу текстів аграрної тематики. Вся науково-технічна інформація обробляється тільки

в цій формі, будь то інструкція іноземною мовою, дорожній лист, митна декларація тощо. Існує ряд правил, властивих повному письмовому перекладу.

Слід зазначити, що з виконанням інших видів технічного перекладу деякі пункти правил випадають.

Вже перші труднощі в процесі науково-технічного перекладу виникають при відтворенні безеквівалентної лексики, які можна подолати за рекомендаціями Т.Р. Кияка, А.М. Науменка та О.Д. Огуя [52, с.70]:

- а) транслітерація (Diesel, Lampe);
- б) калькування (Atombombe – атомна бомба);
- в) наближений переклад (*Der Heilige Nikolaus* – Дід Мороз, хоча все частіше останнім часом застосовується калька);

г) описовий переклад (*das Mitbestimmungsrecht* – право громадянина на участь в управлінні підприємством, *der Anlernberuf* – професія, яка здобувається в процесі нетривалого навчання безпосередньо за місцем праці);

- д) елімінація національно-культурної специфіки (*Radezky-Marsch* – військовий марш);

- е) перерозподіл значення (*Bundestag* – верхня палата);
- ж) передача одного поняття за допомогою кількох понять (механізм управління автомобілем – *Lenkung und Bremslange des Wagens*);

- з) наближена передача слів-реалій (швейцарська лексема «*Stimmbürger*» як «громадянин з правом голосу»);

- и) передача випадкових безеквівалентних одиниць (*Tag und Nacht* – доба);

к) переклад структурних екзотизмів (*wegloben* – позбутися поганого працівника, давши йому схвальну рекомендацію для іншої праці) [52, с.70-72].

Аби досягти адекватності перекладу, перекладачеві пропонуються наступні методи:

- а) конкретизація (замість «*Holz*» – «дерев'яні бруси»);
- б) генералізація (замість «*Elekromobil*» – «ein Fahrzeug»);
- в) смисловий розвиток («*100 Jahre Zugverkehr*» – «історія становлення і розвитку залізничного транспорту»);

г) антонімічний переклад («*Der Gelehrte machte vor keinen Hindernissen halt*» – «вчений долав усі перепони»);

д) синтаксичні трансформації («*die getroffenen Maßnahmen erlauben die Einrichtung im Labor eines großen Gerätes*» – «вжиті заходи дозволяють розташувати в лабораторії великий прилад»);

е) перерозподіл змісту, за якого відбувається неспівпадіння як у плані лексики так і граматики («*die Schwerverletzten wurden aus dem Wraks mit Brechwerkzeugen geborgen*» – «важкопоранених визволили з понівечених кузовів, застосувавши спеціальні інструменти»).

Робота над повним письмовим перекладом включає ряд послідовних етапів, причому порушення їх суворої послідовності призводить до зниження якості перекладу. Розглянемо всі етапи докладніше.

Етап 1. Перш ніж приступити до перекладу оригіналу, перекладач повинен прочитати текст повністю, причому іноді й неодноразово, щоб з'ясувати для себе контекст, в якому він має працювати, зрозуміти те, що виражено мовою оригіналу. Якщо в результаті ознайомлення з текстом у перекладача виникають сумніви в тому, що інформація, викладена в тексті, цікавить замовника, він зобов'язаний викласти в письмовій формі свої сумніви замовнику. Якщо

подібних сумнівів немає, перекладач приступає до повторного ознайомлення з текстом, використовуючи при перекладі всі свої робочі джерела інформації: словники, довідники тощо.

Слід нагадати: обов'язок перекладача полягає в тому, щоб повністю прийняти сторону автора, незалежно від його переконань, повністю запозичити його спосіб викладу інформації, прийоми доказу, знань тощо. Він повинен звернутися до відповідних джерел інформації та отримати відомості, достатні для розуміння.

Етап 2. На другому етапі перекладач робить чорновий переклад тексту, послідовно працюючи над частинами оригіналу, що в логічній послідовності виділяються (періодами, абзацами, окремими реченнями).

Спочатку виділяється логічно закінчена частина тексту та засвоюється її зміст. Виділяючи частину тексту для перекладу слід пам'ятати, що величина цієї частини визначається трьома чинниками: смислової закінченістю, складністю змісту, можливостями пам'яті перекладача.

Дана частина тексту перекладається українською мовою. Перекладач не дивиться в оригінал, а передає своїми словами засвоєну їм інформацію українською, але при цьому постійно стежить за стилем, тобто за якістю, однаковістю і логікою викладу. Тут дуже важливо засвоїти, що перекладач повинен повністю відволіктися від оригіналу, тому що одночасно читати однією мовою і писати іншою не можна, інакше з'являються смислові та стилістичні помилки. Закони різних мов не збігаються і часто суперечать одне одному.

Після того, як уривок переведено, він звіряється з відповідним місцем оригіналу для заповнення пропущеної інформації, яка має фактичне значення.

При виконанні цієї частини роботи слід стежити за тим, щоб між попередньою та наступною частинами перекладу простежувався логічний зв'язок.

Етап 3. На третьому етапі слід остаточно відредагувати переклад, прочитавши його для себе, для усунення неточностей, недоречностей, перевірити стиль, якість, однаковість та логіку викладу всього тексту. Під терміном «стиль» розуміється характерний вид, різновид чогось, що виражається у певних особливих ознаках, властивостях, художньому оформленні. Щодо перекладацької діяльності під категорією «стиль» розуміється таке:

- 1) стиль – сукупність індивідуальних мовних особливостей оригіналу;
- 2) стиль – традиційна форма викладу (анотація, реферат тощо. буд.);
- 3) стиль – якість викладу; під гарною якістю в галузі науково-технічного перекладу розуміється точність, стислість, простота вираження думки та повна визначеність термінології.

Існує кілька принципів, якими слід керуватися під час перекладу:

- 1) якщо одну й ту саму думку можна висловити декількома способами, то перевага має бути віддана більш простому та лаконічному перекладу,

2) якщо є слово іноземного походження, його за можливості слід замінити словом українського походження, але не шкодити сенсу;

3) всі терміни та назви мають бути строго однозначними.

Надалі редактор може усунути стилістичні та фактичні помилки, допущені перекладачем через неправильне розуміння оригіналу.

Етап 4. На цьому етапі перекладач починає перекладати заголовок. В галузі художньої літератури заголовки не завжди несуть достатньо інформації для ясного уявлення про зміст твору. Автори художніх творів, та і перекладачі, намагаються

зробити заголовки привабливішими, милозвучними, гумористичними тощо. Але

призначення заголовка у науково-технічній літературі зовсім інше. У заголовку має бути укладена сама суть тексту, саме тому заголовки перекладаються в останню чергу з урахуванням усіх особливостей оригіналу.

Оскільки науково-технічна термінологія постійно розвивається, навіть широко поширені терміни можуть набувати нових значень. Якщо текст оригіналу зустрічається термін, якого немає у словниках цієї галузі, необхідно підібрати перекладний еквівалент, використовуючи довідники чи спеціальну літературу цієї галузі.

Можна створити новий еквівалент з урахуванням моделей будови термінів або перекласти цей термін описовим шляхом, зберігши його у дужках мовою оригіналу.

Переклад має складатися із певних частин:

1. Титульний лист.

2. Зміст тексту.

3. Ілюстративний матеріал, графіки, таблиці тощо. Титульний лист повинен містити:

- назву організації, яка випустила переклад;

- номер перекладу;

- прізвище автора (у транскрипції/рідною мовою);

- назва перекладеного матеріалу (рідною мовою та мовою оригіналу);

- прізвище автора (мовою оригіналу);

- інструкцію;
- назва джерела (мовою оригіналу);
- кількість сторінок та ілюстрацій;
- прізвище та ініціали перекладача, редактора;
- дату (місяць, рік);

місце випуску та індекс організації, яка випустила переклад.

На титульному аркуші після назви перекладу наводиться короткий зміст перекладу (анотація) з таким розрахунком, щоб його можна було використовувати при складанні каталогу (картотеки перекладу).

Переклад тексту (зміст) повинен відповідати вказаним нижче вимогам:

а) ілюстративний матеріал:

б) малюнки (фотографії, креслення, графіки) мають бути чіткими та розміщені у відповідних місцях або наприкінці тексту;

в) формули мають бути написані чітко;

г) весь ілюстративний матеріал повинен мати єдину нумерацію, яка відповідає нумерації в оригіналі.

Основним видом технічного перекладу є повний письмовий переклад, інші види є його скорочені варіанти, отже, такі види перекладу мають певну практичну і потенційну цінність інформування фахівців, які у сфері науки й техніки, працівників патентної служби, вирішують правові питання, і слугують навіть для накопичення та систематизації науково-технічної інформації.

Одним із таких скорочених варіантів повного письмового перекладу є реферативний переклад. Назва «реферативний переклад» походить від слова «реферат» короткий виклад сутності будь-якого питання, змісту книги, статті. У галузі науково-технічної інформації визначилися три форми складання реферату, яким відповідають три самостійні види технічного перекладу:

1) реферативний переклад;

2) переклад типу «експрес-інформація»;

3) сигнальний переклад основних пунктів формули винаходу (переклад патентних рефератів).

Реферативний переклад – це повний письмовий переклад заздалегідь відібраних частин оригіналу, що становлять зв'язковий текст. Реферативний переклад має бути набагато коротшим за оригінал, тому що в процесі перекладу перекладач відмовляється від надмірної інформації.

Перекладацька робота над реферативним перекладом складається з кількох етапів.

Етап 1. Попереднє знайомство з оригіналом, перегляд спеціальної літератури для ознайомлення з цією областю та її термінологією, уважне читання тексту.

Етап 2. Розмітка тексту за допомогою квадратних дужок для виключення його другорядних частин і повторень (частки тексту, що виключаються, беруться в дужки).

Етап 3. Читання виділених місць для усунення диспропорцій та нескладності.

Етап 4. Повний письмовий переклад частини оригіналу, що залишилася за дужками, що є зв'язковим текстом, побудованим за тим самим логічним планом, що й оригінал. Якщо в оригіналі є малюнки, креслення або інший ілюстративний матеріал, то перекладач відбирає найбільш важливі та детально пояснені в тексті ілюстрації та вказує місце в тексті перекладу, де має бути розміщена та чи інша копія ілюстрації.

Третій важливий вид письмового перекладу – анотаційний, який вважається видом науково-технічного перекладу, суть якого полягає у складанні анотації тексту-оригіналу іншою мовою. Під анотацією за «Словником української мови» розуміється коротка характеристика змісту твору (друку чи рукопису) [115].

Існують два види анотацій, які якісно відрізняються одна від одної, які технічний перекладач повинен уміти складати, згідно з видами технічного перекладу:

1) анотація спеціальної статті або книги – це коротка характеристика оригіналу, що викладає його зміст у вигляді переліку основних питань та інколи дає критичну оцінку;

2) інструкція іноземного патенту.

Головна відмінність інструкції статті чи книги це характеристика оригіналу. На відміну від анотаційного перекладу патентів, цей вид перекладу здійснюється в такій послідовності:

- перекладач читає книгу чи статтю;

- складає її план;

- формулює основні положення оригіналу: перераховує його головні питання чи описує будову та зміст.

Обсяг анотаційного перекладу у порівнянні з оригіналом може бути різним, але зазвичай перевищує 500 друкованих знаків.

Відмінність анотаційного перекладу від інших видів технічних перекладів у тому, що з цього вигляді перекладу відтворюється лише невелика частина інформації, що міститься в оригіналі, у вигляді характеристики, а не у вигляді фактичного викладу.

Стиль анотаційного перекладу книги чи статті завжди вільний і визначається метою перекладу, а саме даги коротку характеристику оригіналу.

Анотаційний переклад патентів принципово відрізняється від анотаційного перекладу статей та книг. Цей вид перекладу застосовується при складанні патентних картотек, тому перекладач повинен коротко викласти суть винаходу, а не характеризувати його; необхідно відобразити те нове, що відрізняє цей винахід від подібних до нього. Не потрібно також давати уявлення про будову винаходу та критичну оцінку.

Таким чином, можемо підсумувати те, що німецька мова науково-технічних текстів аграрної тематики передбачає точність, а саме короткість, логічну послідовність, виразність, повноту викладу матеріалу та відповідність нормам мови. Також вона характеризується наявністю складних розгорнутих речень з інфінітивними зворотами, поширеними означеннями та ввідними конструкціями, бурхливим розвитком кількості нових понять та відповідних термінів, які термінографія не встигає закріпити у словниках. А поетапність процедури науково-технічного перекладу вимагають від перекладача:

1) глибоких знань необхідної лексики аграрної фахової мови та її словотвірних особливостей;

2) вміння впізнавати значення терміну за контекстом та його словотвірними формами;

3) спроможності користуватися різноманітними словниками;

4) знання граматичних особливостей обох мов, а саме пізнавати та перекладати граматичні форми та конструкції, способи вираження модальності, порядок слів у реченнях, утворення та застосування часів дієслів, вміння аналізувати та перекладати складні речення, досконале знання морфологічних, стилістичних і семантичних розбіжностей між вихідною мовою та мовою перекладу.

Висновки до розділу 1

У даному розділі визначено, що аграрні тексти належать до нарини науково-технічного стилю, що зумовлено економічним становищем України та її місцем у світовій спільноті і викликано інтенсивним розвитком науки і техніки, а також величезним потоком наукової і технічної інформації, необхідністю поглибленого вивчення мовних аспектів і засобів комунікативності властивих тематиці сільського господарства.

З'ясовано, що науково-технічний стиль за своїми характеристиками відноситься до функціонального стилю, з чого випливає, що йому характерна інформативність (змістовність), логічність (сувора послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність, об'єктивність, ясність, зрозумілість, структурованість, прихована емоційність (особливо, в науково-популярних текстах) і внормованість як відображення інтелектуальної і комунікативної діяльності людини.

Подано класифікації текстів аграрної тематики, враховуючи їх вплив на адресата та відповідність їх з реальним світом, виокремили типи текстів науково-технічної літератури та охарактеризували їх стилістичні та лексико-граматичні

особливості та елементи, які потрібно враховувати при їх перекладі чи редагуванні. Особливу увагу звернули саме на два найбільш поширених види текстів, а саме на наукову статтю і патент, було розглянуто їх зміст і структуру,

описані характерні їм особливості викладу наукового і технічного матеріалів. З

цього дійшли висновку, що всі згадані вище класифіковані типи тексту мають

два поєднуючих компоненти комунікації: інформативний (головною метою є системна і структурована передача інформації) і аргументативна (головна мета –

переконати адресанта), тобто аграрна науково-технічна література має

аргументативний і наративний характер.

На основі аналізу класифікації і типологізації науково-технічних текстів аграрної тематики та їх стилістичних і структурних характеристик було

з'ясовано загальні стилістичні особливості перекладу аграрних текстів.

визначено і описано послідовні етапи перекладацької діяльності, виокремлено та

охарактеризовано основні види перекладу, а саме усний (послідовний і

синхронний) та письмовий (повний, реферативний і анотаційний). Особливу

увагу було звернено саме на письмовий вид, його типи та їхню поетапність при

перекладі як основного виду передачі інформації вихідного тексту науково-

технічного стилю. Було виявлено труднощі еквівалентності та адекватності під

час перекладацької діяльності, способи і методи їх уникнення. Як наслідок разом

з цим з'ясовано вимоги до вмінь і компетенцій перекладача, а саме необхідність

глибоких, стилістичних, граматичних і семантичних знань та фахової підготовки

в перекладацькій галузі, вміння користуватися довідкою і додатковою фаховою

аграрною літературою, аналізувати особливості тексту-оригіналу, визначати

його жанрово-стилістичні характеристики й елементи, враховувати все вище

згадане під час перекладу і дотримуватися певних норм при отриманні вихідного

тексту.

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ АГРАРНОЇ ТЕМАТИКИ

2.1. Лексичні проблеми перекладу текстів аграрної тематики

У попередньому розділі було визначено, що тексти науково-технічного дискурсу мають ряд особливостей, основними серед яких є суворі логічна послідовність викладу, об'єктивність викладу, точність формулювань, упорядковані зв'язки між частинами висловлювання, точність, стислість, однозначність висловлювання за одночасної повноти викладу, що досягається за рахунок термінологічної наповненості, що є ключовим у спеціалізованих текстах аграрної тематики. Ці характеристики дозволяють успішно виконувати такі завдання науково-технічних текстів як пояснення явищ навколишньої дійсності, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами та фактами і визначення закономірностей розвитку, тому гостро постає проблема необхідності дослідження термінологічної лексики, її систем та функціонування у мові.

У XX ст. різні аспекти термінології вивчали як українські, так і зарубіжні лінгвісти як Т. Р. Кияк, Т. І. Панько, Е. Ф. Скороходько, О. О. Реформатський, В. В. Виноградов, Е. Вюстер, Д. С. Лотте та ін. З прогресом людства, розвитком науки і техніки виникла потреба у дослідженні термінологічної лексики, явищ, процесів номінації і термінологізації, формування і функціонування терміносистем з урахуванням взаємодії інтра- та екстралінгвістичних чинників. Сучасний господарсько-економічний понятійний апарат, формується за рахунок німецькомовної сільськогосподарської термінології, в якій взаємообумовлені загальноживана і технічна лексики. Тому насамперед, варто розібратися, що ж таке термін.

Термін можна визначити як «слово або словосполучення спеціальної мови, створене для точного вираження спеціальних понять та позначення спеціальних предметів» [85, с. 188], «мовний знак якого співвіднесений з відповідним поняттям у системі понять даної галузі науки і техніки» [55, с. 35].

О.О. Реформатський визначає терміни як однозначні слова, позбавлені експресивності [84, с. 49-51]. З іншого боку, В.М. Комісаров зауважив, що краще розглядати термін не як слово, а як його особливу якість, що набувається і втрачається у мові, оскільки слово стає терміном щоразу, коли починає позначати наукове поняття [59, с. 8]. Я. І. Рецкер саме здатність «точно, коротко і однозначно визначати поняття у цій галузі науки, техніки, мистецтва» називав головною функцією терміна [86, с. 74].

У мові терміни не існують самі по собі, а завжди у складі термінології, термінологічного поля [84, с. 51]. Термінологією називається сукупність термінів даної галузі знання, виробництва, діяльності [59, с. 189], співвіднесення терміна з конкретною системою понять є суттєвою ознакою поняття «термін», без наявності якого... неможливе виконання терміном своїх функцій [55, с. 109].

Будь-яка терміносистема постійно розвивається та оновлюється. Одні терміни заміщаються вдалими аналогами, інші взагалі виходять із вживання, постійно з'являються і терміни-неологізми. Сучасна термінологія – це лексичний інтуїтивно формований пласт, кожна одиниця якого має певні обмеження для свого вживання та оптимальні умови для свого існування та розвитку [63, с. 10].

До 75% часу, який перекладач витрачає на переклад науково-технічного тексту, використовується для перекладу саме термінів, що підтверджує важливість звернення до питань термінології та особливостей перекладу таких лексичних одиниць. Саме терміни мають ключове значення і несуть найбільше інформаційне навантаження в науково-технічних текстах, тому переклад термінологічних одиниць та вибір оптимальної відповідності у мові перекладу є першорядним завданням перекладача.

Термінами можуть стати практично будь-які лексичні одиниці мови, що перейшли у вузькоспеціальну область та послужили для позначення конкретних понять цієї галузі. Існує безліч підходів до перекладу лексичних одиниць з однієї мови іншою. Зазначимо, перш за все, що в загальних рисах можна намітити два шляхи перекладу, якими слідує перекладач: переклад прямий або буквальный і непрямий переклад.

Дійсно, може мати місце випадок, коли повідомлення вихідною мовою чудово перекладається у повідомлення мовою перекладу, бо воно ґрунтується або на паралельних категоріях (структурний паралелізм), або на паралельних поняттях (металінгвістичний паралелізм). Але може статися і так, що перекладач констатує наявність у мові перекладу «пробілу», який необхідно заповнити еквівалентними засобами, домагаючись того, щоб загальне враження від двох повідомлень було однаковим. Може статися і так, що внаслідок структурних або металінгвістичних відмінностей деякі стилістичні ефекти неможливо передати мовою перекладу, не змінивши в тій чи іншій мірі порядок проходження елементів або навіть лексичні одиниці. Зрозуміло, що в другому випадку необхідно вдаватися до більш витончених способів, які на перший погляд можуть здивувати, але хід яких можна простежити з метою суворого контролю за досягненням еквівалентності. Це методи непрямого перекладу. Запозичення, калькування та дослівний переклад – методи прямого перекладу. Інші – непрямого [60, с. 166-169].

Наприклад, А.Ф. Архіпов розрізняє такі лексико-семантичні трансформації та перекладацькі прийоми, які дадуть змогу перекладачеві подолати певні труднощі перекладу [13, с. 336]:

- додавання слів, словосполучень та речень;
- опущення лексичних елементів;
- лексичне розгортання, тобто заміна слова словосполученням;
- лексичне згортання, тобто заміна словосполучення словом;
- зміщення, тобто заміна видового поняття іншим у межах загального;
- транскрипція, тобто фонетична імітація слова, і транслітерація, тобто буквена імітація.

Також перекладознавці часто пропонують класифікацію, що складається із семи видів трансформацій таких як запозичення [42, с. 69-72], калькування, дослівний переклад, транспозиція, модуляція, еквівалентність та адаптація.

Також в першому розділі ми вже згадували, що в процесі науково-технічного перекладу виникають труднощі, особливо при відтворенні

безеквівалентної лексики, які можна подолати за вище згаданими настановами Т.Р. Кияка, А.М. Науменка та О.Д. Огуя, а саме завдяки транслітерації, описового і наближеного перекладів, калькування, перерозподілу значення тощо.

У цій роботі особливу увагу ми звернули на специфіку та труднощі перекладу термінів у зв'язку з тим, що лексичні системи різних мов не ідентичні й у забезпечення міжкультурної технічної комунікації, безумовно, важливий вибір найточнішого варіанта перекладу. Посилаючись Я.І. Рецкера, ми виділяємо

три основні види перекладу термінів: переклад за допомогою еквівалента, пошук

аналога (варіанту) і описовий переклад. Я. І. Рецкер вказує, що як еквівалент слід

розглядати лексичну одиницю мови, на яку робиться переклад, і яка повністю відповідає за своїм значенням одиниці мовою оригіналу. Під аналогом він

розуміє одну з деяких лексичних одиниць, кожна з яких в певних умовах може

відповідати одиниці, що перекладається [85, с. 244]. Якщо в мові перекладу

функціонує один еквівалент, переклад не викликає особливих труднощів, тому що слід тільки перевірити коректність його застосування в конкретному випадку.

Тексти науково-технічного дискурсу мають високу перекладність саме у зв'язку

з тим, що в більшості випадків терміни перекладаються за допомогою

однозначних еквівалентних відповідностей [6, с. 352].

У зв'язку з тим, що термінологічні системи різних мов не еквівалентні, слід розглядати дві основні ситуації при перекладі термінологічних одиниць, коли в

мові, на яку виконується переклад, існує еквівалент, зафіксований у відповідних

словниках, і коли такий еквівалент не виявляється. Тому на прикладі матеріалів

інструкції з експлуатації зернозбирального комбайна «*Sampo-Rasanlew (modeli 2035/2045/2055/2065)*» на німецькій мові кількістю 156 сторінок у разі наявності

в мові перекладу еквівалента, розрізняють наступні лексичні прийоми

перекладу, коли:

а) як еквівалент використовується інтернаціональний термін (інтернаціоналізм):

Die Klimaanlage kühlt die Kabinenluft. – Кондиціонер охолоджує повітря в кабіні (тут та надалі переклад автора).

У цьому прикладі ми використувували для перекладу гібридного німецького терміна «*die Klimaanlage*» інтернаціоналізм «кондиціонер», що закріпився також і в українській мові.

Das Minuskabel des Starterkabels zuerst an den Minuspol der Hilfsbatterie und dann erst an den Minuspol der entladenen Batterie anschließen. – «Підключіть кінець другого допоміжного кабелю до мінус-полюса додаткового акумулятора та останній вільний кінець до мінус-полюса «порожнього» акумулятора».

У даному прикладі як в німецькій, так і в українській мові використані міжнародні терміни «*der Minuspol*» – «мінус-полюс», «*die Batterie*» – «акумулятор», а також міжнародні терміни в українському перекладі «акумулятор», «кабель» при перекладі запозичених німецьких термінів «*das Minuskabel des Starterkabels*» (кінець другого допоміжного кабелю) та гібридного німецького терміна «*die Hilfsbatterie*» (додатковий акумулятор).

б) при перекладі багатокомпонентного терміна (композиція) використовується багатокомпонентний термін (комполіт), при цьому форма може бути відмінною, але загальне значення і внутрішня форма (значення компонентів) збігаються:

Beim Abschleppen des Mähreschers muss der Allradantrieb abgeschaltet sein und der Motor laufen, damit die Radmotoren entkuppeln werden können. – Під час буксирування повний привід повинен бути відключений і двигун заведений, щоб двигуни коліс включилися на вільну передачу.

При перекладі термінологічної одиниці «*die Radmotoren*» у наведеному прикладі збережені внутрішня форма і значення.

Die Bremsen wirken über die Antriebswellen auf die Vorderräder. – Зовнішні колодкові гальма з приводом важеля впливають через пів вісі на передні колеса.

При перекладі німецького терміна «*die Vorderräder*» ми використали відповідний термін української термінологічної системи «передні колеса».

в) форми еквівалентів у мові оригіналу та перекладу спільного зв'язку не виявляють:

Die Bodenschnecken werden zusammen mit ihren Lagern aus dem Korntank entnommen. – Також витягують назвні нижній шнек розвантаження разом із підшипниками.

У цьому реченні німецький термін «*der Lager*» і український термін «підшипник» не виявляють загального зв'язку.

Prüfen Sie, dass jeder Messerhalter das Messer nur leicht berührt. – Перевірте, щоб кожна притискна лапка трохи торкалася ланки ножа.

При перекладі терміна «*der Messerhalter*» було використано український термін «притискна лапка», що не має спільного зв'язку з німецькою одиницею.

У разі, якщо в мові не існує відповідного еквівалента для перекладу терміна науково-технічного тексту аграрної тематики, можуть бути розглянуті наступні можливі варіанти підбору перекладачем еквівалента і знову на прикладі запропонованої вище інструкції:

а) матеріальне запозичення іноземного терміна, коли зберігається його транскрипція чи транслітерація:

Der Kornelevator und die angeschlossene Schnecke befinden sich auf der rechten Seite des Mähdeschers. – Зерновий елеватор та зерновий шнек, як його продовження, розташовані з правого боку комбайна.

У цьому прикладі продемонстровані прийоми перекладу інтернаціоналізму «*der Kornelevator*» і німецького терміна «*die Schnecke*» запозиченими українськими термінами «елеватор» і «шнек».

Notieren Sie alle Mangel und erforderlichen Wartungsmaßnahmen in nachstehender Reihenfolge: ... Lagerspiel und -befestigungen. – Запам'ятайте для перевірки папером і ручкою і запишіть всі виявлені недоліки та роботи з їх усунення, наприклад, в такій послідовності: ... Люфт підшипників і кріплення.

У даному прикладі незважаючи на те, що в оригіналі використаний термін «*das Spiel*» у значенні «зазор», в українському варіанті нами було вжито запозичений з німецької мови термін «люфт».

б) семантичне калькування іншомовного терміну як результат семантичного переносу:

Die Vordreschtrommel sorgt darüber hinaus für eine gleichmäßige Getreidezufuhr zur Haupttrommel. – Попередній молотильний барабан одночасно вирівнює подачу на основний молотильний барабан.

У цьому реченні український термін барабан використовується як калька при перекладі компонента німецьких термінів «*die Vordreschtrommel*» і «*der Haupttrommel*».

Dazu die Spannmutter A des Federtellers lockern, um das Federpaket B zu entspannen. – Послаблюється гайка А, що притискає тарічасті пружини, так, що блок пружин В послаблюється.

У цьому випадку українська одиниця «тарічаста пружина» є калькою німецького терміна «*der Federteller*».

в) послівний переклад (структурне калькування), при якому враховуються норми словотвору у різних мовах та можливість передачі складних термінів німецької мови російськими термінологічними словосполученнями:

Der Kraftstoffvorfilter mit Wasserabscheider befindet sich unter dem Tank. – Попередній паливний фільтр і вологовідділювач розташовані в нижній частині бака.

Зазначені українські терміни перекладені як структурна калька німецьких термінів, у першому випадку з утворенням словосполучення прикм. + прикм. + ім.

(попередній паливний фільтр), у другому випадку з утворенням складного слова (вологовідділювач)

Verschraubte Messersektoren können ohne Ausbau des Messers vom Schneidisch ausgewechselt werden. – Секції ножа, що встановлюються гвинтами, можна замінювати без зняття ножа з жатки.

Український термін «секції ножа» є структурним запозиченням німецького терміна «*Messersektoren*».

г) описовий переклад німецькомовного терміна:

Diese Maßnahmen verhindern einen Überdruck in der Rückleitung, wenn die Differentialsperre zugeschaltet wird. – Ці дії необхідні для того, щоб переважний невеликий підвищений тиск у лінії повернення гідравліки не викликав підключення замка.

Це речення демонструє описовий переклад німецькомовного терміну.

Der Hersteller haftet nicht für durch nicht autorisiertes Zubehör verursachte Sach- oder Personenschaden. – Виробник не несе відповідальності, якщо встановлення вищезазначених додаткових пристроїв призведе до нещасного випадку або буде завдано матеріальних збитків.

У цьому реченні при перекладі було використано описовий прийом при перекладі терміна «*der Sach- oder Personenschaden*».

д) гібридні терміни:

Das Schneidwerk muss abgekoppelt, die Halmteiler abmontiert und das Entleerungsrohr in Transportstellung fixiert sein. – Хлібні дільники демонтовані та розвантажувальна труба закріплена у транспортному положенні.

При перекладі використані терміни, утворені за гібридним типом: «хлібні дільники» (компонент з відмінним внутрішнім значенням), «транспортне становище» (компонент-запозичення).

Bei angezogener Handbremse blinkt ein Licht auf dem Armaturenbrett und es leuchtet ein Dauersymbol. – Миготлива сигнальна лампочка на приладовій дошці і лампочка-символ покажчика ручного гальма, що постійно горить, інформують про включене ручне гальмо.

При перекладі використані терміни, утворені за гібридним типом: «приладова дошка» (компонент-запозичення), «лампочка-символ» (компонент з описовим перекладом).

Переклад термінологічних словосполучень особливих труднощів не становить. В основному використовуються ті самі прийоми, що і при перекладі односкладових термінів. Визначальний компонент чи головне слово у словосполученні виражає родове поняття щодо всього терміна, а визначальний компонент термінологічного словосполучення, як правило, відображає головне

значення та зміст головного терміна. Переклад термінів-словосполучень починають з перекладу іменника або основного компонента, а потім послідовно перекладають кожну смислову групу, переважно з права на ліво:

Die hydrostatische Kraftübertragung verfügt über drei Geschwindigkeitsbereiche. – Гідростатична трансмісія має три діапазони швидкості.

Ситуація, коли для кожного терміна існує еквівалентний варіант перекладу, природня. Якщо мовою перекладу функціонують кілька еквівалентів, то, виходячи із запропонованого контексту, слід обрати найбільш адекватний варіант. Основною складністю для перекладача є вибір правильного значення багатозначного слова. Залежно від галузі застосування навіть основа слова в німецькій мові може виражати різні значення. При виборі терміна з кількох термінів-синонімів слід звертати увагу на те, наскільки він поширений, зрозумілий фахівцям і користувачам, а також на коректну область знань, де він вживається.

При описовому перекладі термінів слід уникати використання громіздких та багатослівних конструкцій, якщо це дозволить повністю передати зміст повідомлення та виконати комунікативне завдання. Основною вимогою при виборі терміна для перекладу є відповідність основного компонента необхідної категорії об'єкта, врахування родового поняття визначального компонента, які відрізняють його від інших предметів або явищ того ж роду. При перекладі з німецької на українську та з української на німецьку мову перекладач має враховувати особливості будови німецької мови.

Аналіз досліджених інструкцій показав, що серед термінів, які мають еквівалент мовою перекладу найбільш поширені терміни, які в мові оригіналу та перекладу не виявляють загального зв'язку – 42,9 %, потім за поширеністю слідує терміни, загальне значення та внутрішня форма яких у мовах перекладу та оригіналу збігаються – 12,2 %. Частка термінів, які перекладаються інтернаціональними лексичними одиницями, становить 5,3%. При перекладі термінів, які не мають еквівалентної одиниці в мові перекладу, найчастіше

використовується термінологічні одиниці, утворені за гібридним типом – 30,6%, потім слідує варіанти з використанням описового перекладу – 5,7%, частки інших прийомів під час перекладу термінів невеликі – від 0,7 до 1,8%.

2.2. Граматичні проблеми перекладу технічних текстів

Перекладні прийоми або трансформації, що виконуються в процесі перекладу, спрямовані на досягнення найбільш повної відповідності створеного тексту нормі та узусу у мові перекладу. В українському перекладознавстві саме поняття перекладацької трансформації передбачає «навмисний відступ від структурного та семантичного паралелізму між текстом на вихідну мову та текстом на мову перекладу» [76, с. 53].

Завдяки замінам перекладач може передати всі елементи оригіналу. У вмілому використанні замін і полягає мистецтво перекладача. Іноді доводиться чимось жертвувати, опускаючи якісь деталі, трохи послаблювати чи посилювати висловлювання [76, с. 21].

Ми ставимо перед собою завдання розглянути основні лексико-граматичні трансформації, які сприяють збереженню семантико-синтаксичної структури німецькомовного тексту на прикладі відтворення образу рекламованого продукту, а значить і досягненню транслятом того ж комунікативного ефекту, що досягається оригіналом. Як матеріал дослідження беруться тексти друкованої комерційної реклами німецькою мовою з журналів «Der Spiegel» та «Stern».

З метою зручності опису всі види перетворень або трансформацій, що здійснюються в процесі перекладу, можна звести до чотирьох елементарних типів, а саме:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) додавання;
- 4) опущення.

Слід підкреслити, що ці типи елементарних перекладацьких трансформацій практично «в чистому вигляді» зустрічаються рідко – зазвичай вони поєднуються один з одним, приймаючи характер складних, «комплексних» трансформацій [15, с. 189].

Перестановка як вид перекладацької трансформації – це зміна розташування (порядку) мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементами, які можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення і самостійні речення у строю тексту.

Найбільш звичайний випадок у процесі перекладу текстів – це зміна порядку слів та словосполучень у структурі речення.

Відомо, що словопорядок у німецькій та українській мовах неоднаковий; це, звісно, не може не позначатися на перекладі. В українській з його вільним порядком слів з допомогою розташування може бути виражене комунікативне навантаження всіх членів пропозиції. Присудок так само рухомий, як і інші члени речення, він може займати будь-яке місце в залежності від комунікативного завдання. Члени пропозиції розташовуються, як правило, за принципом: дане – нове. Склад цього зазвичай цілком передуює новому.

Отже, під час перекладу українською необхідно насамперед акцентувати увагу на тому, де знаходиться смисловий центр пропозиції, тобто яка інформація є важливою чи новою, а яка другорядною. Наведемо приклад унікальної торгової пропозиції пакету технологій BMW EfficientDynamics, які входять до базової комплектації кожного нового автомобіля BMW будь-якого модельного ряду:

Die Schaltpunktanzeige ermittelt, wann der beste Zeitpunkt zum Schalten gekommen ist, und zeigt den optimalen Gang im unmittelbaren Blickfeld des Fahrers (Stern № 21 20.5.2010: 2). – Індикатор перемикавання передач, розташований безпосередньо в полі зору водія, визначить найбільш вдалий момент для включення оптимальної передачі.

У німецькій мові поєднуються елементи сталого та елементи вільного порядку слів. Підмети, додатки, обставини перебувають у реченні переважно залежно від

своїх комунікативної навантаження. Присудок в німецькій мові має структурні функції, займає твердо фіксоване місце залежно від типу речення: друге місце - в оповідальних і приватно-запитальних реченнях, перше місце - в спонукальних і в загальнозапитальних реченнях, останнє місце - в підрядних реченнях. З твердо фіксованим місцем присудка пов'язана особливість німецького порядку слів - рамкова конструкція: при складних формах присудка другий компонент займає останнє місце в реченні [77].

Інші члени речення розташовуються в рамці, що утворюється обома компонентами присудка. Особливості розташування присудка в німецькій мові обмежують можливості членування речення на тему і рему за допомогою порядку слів. У зв'язку з цим збереження порядку слів оригіналу, який завжди доцільно, інколи ж може суперечити нормам української мови. Наприклад:

Die Royal Oak Offshore Diver wurde für den Einsatz in großen Tauchtiefen konzipiert und entwickelt (Der Spiegel №49/6.12.10: 67). – *Годинник Royal Oak Offshore Diver був спроектований та розроблений для використання на великих глибинах.*

У цьому прикладі порядок проходження компонентів пропозиції мови перекладу у певному сенсі «прямо протилежний» порядку проходження компонентів пропозиції мови оригіналу. У німецькому рекламному реченні нової моделі Royal Oak Offshore Diver від компанії Audemars Piguet порядок слів визначається правилами синтаксису – присудок передує рамковій конструкції, що утворюється складною формою присудка «wurde ... konzipiert und entwickelt», всередині якої розташовуються обставина і прийменникове доповнення.

Присудок при нейтральному порядку слів стоїть зазвичай в обох мовах на першому місці. Обставини місця, часу, причини, наслідку часто утворюються разом з підметом, що підлягає змісту додатку, що у німецькій мові розривається присудком:

Der Lemberger der Württembergischen Weingärtner-Zentralgenossenschaft leitet mit seinem Aromenspiel von Waldbeeren und schwarzen Johannisbeeren schöne Stunden voller Entspannung ein (Der Spiegel № 49/6.12.10). – *Вино Lemberger,*

продукт центрального виноробного товариства у Вюртемберзі, з ароматним букетом лісових ягід і чорної смородини схиліе до безтурботного проведення часу.

Порівняння оригіналу і перекладу показує, що нове в реченні оригіналу стоїть не на самому останньому місці, як у реченні перекладу, а на останньому, оскільки останнє місце зайняте другим компонентом присудка – префіксом, що відокремлюється.

Отже, у німецькому реченні порядок дотримання його членів визначається правилами синтаксису (у реченнях без інверсії) – підмет передує присудку, далі слідує обставина часу і непрямий додаток (або навпаки). Наприкінці речення розташовуються обставина місця та прямиий додаток. Відмінність українського порядку слів від німецького у тому, що в українській мові основними функціями порядку слів є як граматична так і комунікативна функція, яка іноді придушує граматичну. Комунікативна функція порядку слів допомагає виявленню його комунікативного складу: відоме, дане, вихідне для того, хто говорить, міститься на початку речення, нове, те, що є основним у повідомленні, відсувається до кінця речення [76, с. 184].

Інверсія, на відміну прямого порядку слів у німецькому реченні, полягає у постанові дієслова та інших елементів речення перед підметом, що неспроможне не привернути особливої уваги читача до цих елементів. При інверсії на першому місці стоїть другорядний член речення, потім присудок (відмінювана частина), що підлягає і потім інші члени речення в такому ж порядку, як і при прямому порядку слів речення. СENS речення при інверсії фактично не змінюється, але при цьому член речення, що стоїть на першому місці, пов'язує речення за змістом з попереднім висловлюванням.

Sérum Capital Lumière kombiniert die revitalisierende Kraft der Pionierpflanzen mit Hexylresorcinol, dem nachweislich pigmentregulierenden Molekül. In nur zwei Wochen werden die Schatten der Zeit ausgeblendet: Pigmentflecken sind gemildert, Falten geglättet, die Haut erneuert ihre innere Leuchtkraft. – Сироватка *Sérum Capital Lumière* поєднує цілющу силу рослин-першоврохідців

гексилрезорцинолом, молекули якого, безперечно, регулюють процес пігментації шкіри. Всього через два тижні зникають ознаки старіння: яскравість пігментних плям пом'якшується, складки розгладжуються, шкіра знову набуває природного сяйва.

У другому реченні тексту оригіналу порядок слів змінено на зворотний. Обставина часу «In nur zwei Wochen» стоїть на першому місці, пов'язуючи цю пропозицію з попередньою. Якщо й у другому реченні буде прямий порядок слів, то зв'язок цих двох речей не буде таким явним. У реченні мови перекладу збережена логічна послідовність розвитку думки.

Препозиція обставини часу, місця чи непрямих доповнень під час перекладу не тягне у себе зміни порядку слів.

При перекладі текстів німецькомовної реклами нерідко має також явище зміни порядку проходження частин складної пропозиції – головного та підрядного речення. Наприклад:

Damit Sie später alle Freiheiten besitzen, optimieren wir täglich Ihre Rendite (Der Spiegel №30/26.7.10:13). – *Ми щодня оптимізуємо Ваші доходи, щоб у майбутньому Ви набули фінансової свободи.*

Граматичні заміни. Мова оригіналу і перекладу мають у своєму розпорядженні багато формально близьких граматичних засобів, але при цьому їх смислові і стилістичні функції можуть бути різні. І тут застосовується інше, формально відмінний, специфічний у цій функції граматичний засіб саме у тій мові, в якій робиться переклад.

Існує чимало випадків, коли формі однини в українській відповідає форма множини в німецькій і навпаки, українській формі множини нерідко відповідає німецька форма однини: *інформація* – *die Informationen*, *гроші* – *das Geld*, *волосся* – *das Haar*.

Weitere Informationen erhalten Sie bei Ihrem Skoda-Partner (Der Spiegel №50/13.12.10:97). *Подальшу інформацію можна отримати у офіційного дилера Шкода.*

Wir schaffen beste Arbeitsbedingungen für Ihr Geld (Stern №48, 25.11.2010:59). –

Ми створюємо найкращі умови для роботи Ваших грошей.

При перекладі текстів німецькомовної науково-технічної літератури дуже поширеними є заміни частин мови. Одні граматико-лексичні форми часто замінюються іншими з метою адаптації структури пропозиції до норм мови, якою робиться переклад. Такі трансформації здійснюються на морфологічному рівні.

До заміни частин мови належить таке:

1. Заміна прикметника (найчастіше утвореного від географічної назви) на

іменник:

Inkl. Starterset mit je zehn Kapseln der Sorten Caffè mild aus 100% naturmildem Tchibo-Arabica-Bohnen, Caffè Crema mit samtig-feiner Crema und Espresso Sizilianer kräftig nach süditalienischem Vorbild (Der Spiegel № 17/17). – У набір

включено 10 капсул різних сортів кави з м'яким смаком, приготованих із 100% натуральних зерен Tchibo-Arabica: Caffè Crema з вишуканою оксамитовою кремною та Espresso Sizilianer – зразок міцної кави з південної Італії.

2. Заміна інфінітиву-дієслова іменником. У німецькій мові, як правило,

переважає дієслівний спосіб вираження багатьох предикативних відносин,

тоді як українська мова тяжіє до іменного способу:

Menschen bei der Gestaltung ihrer Lebensräume zu unterstützen, ist seit jeher unsere wichtigste Aufgabe (Stern №52, 22.12.2011, 14). – Допомога людям при

оформленні їхнього життєвого простору вже давно стала нашим завданням.

Dank des neuen, revolutionären CURV-Materials schaffen es unsere Serien Cosmolite (ab 2,2 kg) i Cubelite (ab 2,1 kg) extreme Leichtigkeit mit herausragender Schlagfestigkeit zu vereinen (Der Spiegel №47/22.11). – Завдяки інноваційному

матеріалу CURV, з якого виконані наші валізи серії Cosmolite (вага від 2,2 кг) та Cubelite (вага від 2,1 кг), вдалося досягти поєднання (комбінації) екстралегкості та найвищої удароміцності.

3. Заміна іменника прикметником або складного іменника на описову структуру у вигляді групи слів.

- *serienmäßiges Doppelkupplungsgetriebe Stronic* – коробка передач Stronic з подвійним зчепленням на серійних автомобілях;
 - *Vorsorgeinvest Premium* – інвестиційно-накопичувальна програма «Преміум»,

- *Vorsorgelösungen* – рішення щодо накопичувального страхування,
 - *die Pflegeversicherung*.

4. Заміна апозитивного словосполучення атрибутивним словосполученням:

Design-Uhrenradio – дизайнерський радіогодинник,

Stand-Lautsprecher – гучномовець для підлоги,

Hybrid-Antrieb – гібридний привід,

Reha-Management – комплексна програма реабілітаційного лікування,

die Sparkassen-Altersvorsorge – пенсійна накопичувальна програма від ощадних кас.

5. Розбудова синтаксичної структури речення. Синтаксична перебудова – досить часте явище під час перекладу текстів німецькомовної науково-технічної, що зумовлено розбіжністю синтаксичного складу двох мовних систем.

Прикладом синтаксичної перебудови може бути заміна німецької пасивної конструкції на українську активну.

У німецькій мові пасив (пасивний стан) більш продуктивний і уживаний, ніж в українській, тому використання пасивного стану під час перекладу викликає

цілком нормативної побудови. Вибір дійсної активної чи пасивної конструкції визначається контекстом, залежить від лексичного наповнення дієслова, від поєднання слів, від мовної традиції, тобто враховується природність звучання форми пасивної форми в українській мові:

Die Ingenieure von PEUGEOT wurden von ihren Designern herausgefordert, einem automobilen Traum Leben einzuhauchen (Der Spiegel № 48/29.11.10:107). –

Дизайнери PEUGEOT закликали інженерів компанії втілити в життя мрію про концептуальний автомобіль.

*Ihre Geldanlage wird professionell gemanagt (Stern № 14/27.3.2013:125). –
Забезпечимо професійне керування Вашими коштами.*

Поширені визначення часто зустрічаються у текстах, наприклад, реклами. Однак подібні громіздкі синтаксичні структури не відповідають нормі мови і можуть ускладнити розуміння того рекламного оголошення. Внаслідок цього

при передачі поширених визначень німецької мови використовуються означальні підрядні речення або відокремлені дієприкметникові звороти, що розміщуються після визначального слова:

Preisvorteil Lexus CT 200h Limited Edition 4.515 Euro gegenüber einem vergleichbar ausgestatteten Fahrzeug, Basis der unverbindlichen Preisempfehlung der Toyota Deutschland GmbH.. (Stern № 7/7.2.2013:135) – Вигода при купівлі Lexus CT 200h лімітованої серії складе до 4.515 євро, порівняно з рекомендованою офіційним дилером Toyota у Німеччині базовою ціною на автомобіль, який оснащений схожою комплектацією.

Als einziger Hersteller und Importeur in Deutschland finanziert Mazda für jeden über die Mazda VarioFlat finanzierten Neuwagen die Anpflanzung neuer Bäume und erwirbt zudem CO2-Waldzertifikate (Der Spiegel № 20/17.5.10:125). – Компанія

Mazda є єдиним постачальником своїх автомобілів до Німеччини. За кожен новий автомобіль, проданий у кредит за програмою Mazda VarioFlat, компанія фінансує посадку молодих дерев і набуває ще й лісових вуглецевих сертифікатів.

Синтаксичні заміни у складному реченні. Особливим видом даної трансформації є так зване членування речення – поділ одного складного (рідше – простого) речення на дві або простіші. Такої трансформації часто доводиться вдаватися під час перекладу німецькомовних текстів банківських послуг, котрим характерне вживання довгих пропозицій з численними підрядними та/або дієприкметниковими зворотами. Банківська реклама є особливий тип економічної реклами. Вона суттєво відрізняється від реклами іншого товару

насамперед об'єктом, інформація про який має бути доведена до споживача [2]:

Meiner Sparkassen-Altersvorsorge entwickeln wir gemeinsam mit Ihnen ein auf Ihre individuellen Bedürfnisse zugeschnittenes Vorsorgekonzept und zeigen Ihnen, wie Sie

alle privaten und staatlichen Fördermö. – За допомогою пенсійної накопичувальної програми від ощадних кас ми разом із Вами розробимо індивідуальний пенсійний план з урахуванням Ваших потреб. Ми продемонструємо Вам як оптимально для себе використовувати всі можливості отримання субсидій від комерційних банків та держави.

Членування пропозиції нерідко доводиться використовувати і при перекладі рекламних текстів автомобільної тематики та для машинобудування. Наприклад: *Mazda VarioFlat Finanzierung, ein Finanzierungsbeispiel der Mazda Finance, einem Service-Center der Santander Consumer Bank AG, für den Mazda6 Prime-Line*

1,8 I MZR, 88kW (120PS) bei 6,807 Anzahlung (% effektivem Jahreszins, 154 € pro Monatlicher Rate (Erste Rate 147,06 Euro), 7,715 Euro kalkulierter Schlussrate, 48 Monaten Laufzeit (Kaufpreis 22.690 Euro UPE der Mazda Motors (Deutschland) GmbH, CZ. – Mazda VarioFlat, спеціальна програма кредитування від «Mazda

Фінанс» у партнерстві з «Сантандер Консьмер Банком» (ЗАТ) при покупці в кредит нового автомобіля Mazda6 Prime-Line (базова комплектація) 1,8 MZR, кВт (120 к.с.) у офіційного дилера Mazda. Початковий внесок становить 6,807

євро (розмір початкового внеску знижено), процентна ставка 1,99% річних, щомісячний платіж 154 євро (розмір першого щомісячного платежу 147,06

євро), останній внесок становить 7,715 євро. Термін кредиту 48 місяців (ціна

товару у ТОВ «Мазда Моторс» (Німеччина) становить 22 690 євро; у ціну товару включено: вартість доставки та витрати на проведення передпродажної підготовки).

Іноді при перекладі доводиться вдаватися до об'єднання речень: *Der neue Audi A1 € klein. Beim Fahren/fühlt er sich jedoch an wie eine vollwertige Limousine (Stern № 25, 16.6.2011:Z).* – Новий Audi A1 – маленький автомобіль, проте на дорозі він поводить як повноцінний седан.

Лексичні заміни також відбуваються при граматичних перекладацьких трансформаціях, оскільки синтаксичний, морфологічний та лексико-семантичний рівні тісно пов'язані між собою і зміни на одному мовному рівні провокують і зміни на іншому. Як відомо, при лексичних замінах відбувається

заміна окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) тексту оригіналу лексичними одиницями тексту перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами, мають інше референційне значення, ніж передані ними в перекладі одиниці оригінального тексту. Найчастіше тут зустрічаються три випадки – конкретизація, генералізація та заміна, заснована на причинно-наслідкових відносинах (заміна наслідку причиною та причини наслідком).

1. Конкретизація – заміна піворуч або словосполучення оригінального тексту з ширшим референціальним значенням, словом або словосполученням перекладацького – вужчим значенням:

Kommen Sie zur Versicherung, die neue Maßstäbe setzt (Der Spiegel №24/M.6.11.45). – *Виберіть собі страхову програму, що включає широкий спектр нових можливостей.*

У цьому реченні конкретизації піддалося словосполучення «neue Maßstäbe».

Іменник «der Maßstab» у німецькій мові має широкий спектр значень, внаслідок чого при перекладі вибирається найближчий лексичний аналог у мові перекладу «широкий діапазон». У процесі перекладу відбувається конкретизація поняття, що завжди тягне у себе включення додаткових семантичних компонентів.

Найчастіше конкретизація недиференційованих або абстрактних понять на основі загального змісту всього контексту спостерігається для низки дієслів вельми загального змісту, таких як haben, sein, werden, gehen, kommen, machen, tun, а також стійкий безособовий оборот «es gibt». Лише контекст може підказати, який з варіантів перекладу найбільш прийнятний. Наведемо приклади:

Wollen Sie nicht auch wissen, woher Ihre Nachrichten kommen? (Stern № 38 13.09.2012:95). – *Чи хочете Ви також знати, звідки до Вас надходять новини?*
Täglich gibt es unzählige Situationen, die für Sie plötzlich und unerwartet vor Gericht enden können (Stern № 21/20.5.2010: 73). – *Щодня відбувається незліченна кількість ситуацій, які несподівано для Вас можуть закінчитися судовим розглядом.*

Стійкий безособовий оборот «es gibt» конкретизується шляхом звернення до загального змісту пропозиції та ситуації дійсності, що виражається цією

пропозицією за допомогою лексичної трансформації «трапляється» і «розроблена».

2. Прийом генералізації є протилежним конкретизації і є заміною одиниці вихідної мови з більш конкретним значенням одиницею перекладної мови з більш загальним значенням. Прийом генералізації використовується під час перекладу німецькомовних науково-технічних текстів значно рідше, ніж конкретизації. Це з тим, що у німецькій мові словесні елементи мають ширші й абстрактні значення, ніж у мові українській. Наприклад:

Für Menschen, die genau wissen, was sie wollen: Chronoswiss Uhren. Gefertigt aus guten Ideen, edelsten Materialien und mit höchster Präzision (Der Spiegel № 51/17.12/12:19). Ідеальний вибір для людей, які точно знають чого хочуть: годинник Chronoswiss. Зроблено з розумом. Виготовлені з благородних матеріалів і мають високу точність ходу.

При перекладі тексту слід звернути увагу на вислів *Gefertigt aus guten Ideen*, дослівний переклад якого веде до буквалізму. Застосування прийому генералізації дозволяє уникнути цієї перекладацької помилки, не створюючи у своїй початкового сенсу «зроблені з розумом».

Der adaptive Fernlicht-Assistent erfasst auch Wildschweine. Damit Sie es nicht tun. Mercedes-Benz (Der Spiegel №22/31.5/10:2). – Адаптивний асистент далекого світла допоможе також запобігти наїзду Вашого автомобіля на диких тварин. Mercedes-Benz.

В даному випадку замість дослівного перекладу іменника «Wildschweine» ми, не знижуючи ступеня еквівалентності трансляту, вживаємо більш загальне словосполучення «дикі тварини». В результаті застосування цієї трансформації створювана відповідність і вихідна лексична одиниця виявляються в логічних відносинах включення: одиниця перекладу виражає родове поняття, а одиниця оригіналу – видове поняття, що входить до неї.

3. Антонімічний переклад. Сутність антонімічного перекладу полягає у заміні тієї чи іншої поняття протилежним йому поняттям. Найпростіший випадок

– заміна слова його антонімом з одночасним запровадженням заперечення (негативація):

Anleger flüchten nach wie vor in traditionell sichere Anlageformen, um Risiken zu vermeiden. Doch diese Sicherheit ist teuer erkauft (Der Spiegel №19/6.5.13:47). –

Вкладники, як і раніше, вдаються до традиційно надійних форм вкладення коштів, щоб уникнути ризиків. Однак ця надійність коштує недешево.

Часто використовується і зворотний прийом – слово, що заперечується в оригіналі, при перекладі замінюється антонімом. Заперечення при цьому опускається (позитивація):

Der silberblaue Tintenroller der Havana Collection erinnert in seiner Linienführung an eine Zigarre. Er liegt angenehm in der Hand, ohne schwer zu sein (Der Spiegel № 51/20 12.10: 105). –

Чорнильна ручка-ролер із колекції Havana сріблясто-блакитного кольору за своїми контурами нагадує цигарку. Вона легка та приємно лежить у руці.

4. Додавання. Необхідність додавання слів у текст перекладу може диктуватися вимогою дотримання граматичних та стилістичних норм мови, оскільки засоби вираження граматичного значення та можливості поєднання слів у різних мовах не збігаються.

Найбільш звичайною причиною, що викликає необхідність лексичних і синтаксичних додавань у тексті перекладу, є «формальна невизначеність» семантичних компонентів словосполучення. Таке явище сприймається як еліпс.

Еліпсісом називається спосіб мовної економії на синтаксичному рівні, що полягає у відсутності окремих (зайвих) членів речення, що виводяться із ситуації.

Ця економія проявляється і на рівні словосполучення, і на рівні речення.

Прикладами еліптичних речень можуть стати заголовки. Потрапляючи в заголовок, еліптичні конструкції набувають великої самостійності, їх неповнота відчувається слабше, у разі заголовок структурно постає як повну пропозицію,

попри формальне подібність із неповним. Еліптичні заголовки інтригують читача, змушуючи його продовжити читання, а також надають виразності всій публікації. Лаконічність заголовка справді є важливою його характеристикою.

Сучасні заголовки, наприклад, рекламних текстів аграрної продукції прагнуть компресії. Основною функцією подібних назв є не інформативна функція, а функція залучення читацької уваги. Під час прочитання заголовка рекламного тексту потенційний споживач вибудовує гіпотезу щодо змісту всього тексту та прагне максимально відновити еліптичну конструкцію [67, с. 100-101].

Наприклад:

Freude schaltet schneller (Stern №21 20.5.2010:2). – Захоплення підвищує динаміку.

X-FACH MEHR BODENHAFTUNG: BMWxDRIVE (Stern №52 22.12.2011:4). –

Система повного приводу BMWxDRIVE забезпечує максимальне зчеплення дорогою.

Еліптична пропозиція – одна з форм структурної зміни речення – представляє відомі труднощі при перекладі текстів німецькомовної реклами:

Der erste Hybrid für Wasserstraßen (Stern №21 20.5.2010:17). – Перший гібрид, здатний долати водяні перепони.

Як видно з наведених прикладів, в еліптичних реченнях вихідної мови навмисно відсутній дієслово-присудок, значення якого мається на увазі в контексті. Саме в бездієслівних еліптичних реченнях найбільш повно відображається структурна неповнота та семантична повнота висловлювання.

В еліптичних реченнях часто опускається допоміжне дієслово. У такому разі слід відновити повну конструкцію пропозиції, і лише потім робити переклад.

Додавання слів, відсутніх у оригіналі, проводиться також з метою розкриття та чіткої передачі змісту.

Для більш чіткої передачі сенсу слід додати слова «...детальнішу інформацію ви можете отримати...».

Отже, додавання дозволяють подолати труднощі, пов'язані з відображенням глибинних, синтаксичних відносин, що існують між складовими структурою лексичними елементами, і зрештою правильно враховувати мовну інтуїцію носіїв мови оригіналу та перекладу.

5. Опущення. У фокусі нашого подальшого викладу є прийом лексичного-синтаксичного опущення. Як система будь-якої мови загалом, і конкретні мовні твори мають, як відомо, дуже великий ступінь надмірності, що дозволяє виробляти ті чи інші опущення у процесі перекладу.

Опускання слів у перекладі викликано розбіжністю між фразеологією німецької та української мов:

...und dank adaptiven Kurvenlicht wissen Sie auch in unübersichtlichen Situationen immer, wo es langgeht (Der Spiegel № 22/31.5.10:57). – ...а завдяки адаптивній системі керування світлом фар Ви зможете краще орієнтуватися під час руху в умовах недостатньої видимості.

Іншим міркуванням на користь лексичному прийому опущення є необхідність, по можливості, здійснити компресію тексту при перекладі. У ході процесу перекладу додавання та пояснювальні фрази, що вводяться для більшої ясності (часто з прагматичних міркувань), загрожують тексту перекладу надмірним «розбуханням». Для того, щоб врівноважити цю тенденцію, слід там, де не можливо в межах мовних та стилістичних норм перекладу, опускати семантично надлишкові [8, с. 28]. Розглянемо приклад:

Dadurch kann Freude unbeschwert aufdrehen, ohne die Drehzahl und den Verbrauch unnötig in die Höhe zu treiben www.bmw.de/EfficientDynamics (2) (Stern № 21 20.5.2010:2). – Завдяки цьому захоплення стрімко набирає оберти/без зайвої витрати палива.

Опускаючи іменник «*die Drehzahl*» та словосполучення «*in die Höhe treiben*», ми намагаємося усунути надлишкові, нерелевантні елементи оригіналу та здійснити, по можливості, компресію рекламної пропозиції при перекладі.

Таким чином, основні лексико-граматичні трансформації, які ми розглядаємо, забезпечують побудову висловлювань при перекладі текстів німецькомовної науково-технічної літератури з метою створення цілісних понять-уявлень про предмет чи явище, про яке йдеться.

Якісна своєрідність науково-технічної літератури виражається у тому, що у різних мовах для передачі одних і тих же відносин або характеристик

вживаються неідентичні засоби мовного вираження, іноді лексичні засоби передаються граматичними і навпаки, а кількісна оригінальність втілюється у різній частотності вживання тих чи інших лексичних, граматичних і стилістичних засобів.

Важливо під час перекладу обирати саме ту структуру цільової мови, що найточніше їй відповідає, враховуючи при цьому вимоги функціонального стилю та інші норми мови перекладу. У випадку нерозуміння перекладачем глибинної і поверхневої структури повідомлення можливі помилки подвійного характеру: неадекватність поверхневої структури може призвести до

перекручення глибинної структури і смислу вихідного тексту або ж, не перекручуючи зміст повідомлення, спричинити порушення норм цільової мови.

Фізичні величини, що позначають температуру, тиск, час, швидкість, висоту, ширину тощо у німецькій мові вживаються у множині і у 97,8 % випадків перекладаються українськими відповідниками в однині.

За умови повного збереження смислу повідомлення під час перекладу німецьких речень із займенниками, що замінюють іменники, у перекладі українською мовою ці вказівні займенники у 64 % випадків можна вилучати з речення перекладу, якщо це не порушує адекватності перекладу.

Дієприкметникові звороти з Partizip I та Partizip II найчастіше починаються з присудкової групи, а сам Partizip II замикає зворот, але, якщо він розташований на його початку, то такий дієприкметник у 56,9 % випадків перекладається українськовним іменником.

Якщо Partizip II перекладається українськомовним іменником з прийменником, то останні переносяться на початок речення, тоді як у німецькому реченні Partizip II стоїть завжди в кінці, тобто після усіх залежних слів дієприкметникового звороту.

Як правило, трансформації здійснюються комплексно. Синтаксис тісно пов'язаний з лексикою, значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні та синтаксичні зміни.

Аналіз перекладу з німецької мови на українську на основі одиниць гіпотаксису науково-технічних текстів аграрної тематики дозволив вкорежити особливості застосування класифікованих трансформацій [82, 256-278]:

1) за ступенем використання складнопідрядних речень при перекладі, досліджуваних у нашій роботі, то перевагу мають синтаксичні трансформації;

2) предикативна зміна та об'єднання пропозицій; на морфологічному рівні найчастіше використовують заміни частини мови;

3) рідше застосовуються лексико-семантичні трансформації, з яких найвживаніші є опущення.

Квантативний аналіз підрядних речень в аграрних текстах продемонстрував чітку тенденцію до вживання додаткових та означальних речень.

Висновки до розділу 2

У даному розділі ми визначили, що до 75% часу, який перекладач витрачає на переклад науково-технічного тексту, використовується для перекладу саме термінів, що підтверджує важливість звернення до питань термінології та особливостей перекладу таких лексичних одиниць. Також виявлено, що саме

терміни мають ключове значення і несуть найбільше інформаційне навантаження в науково-технічних текстах, тому переклад термінологічних одиниць та вибір оптимальної відповідності у мові перекладу є першорядним завданням перекладача. Перекладачеві варто розглядати дві основні ситуації при

перекладі термінологічних одиниць, коли в мові, на яку виконується переклад, існує еквівалент, зафіксований у відповідних словниках, і коли такий еквівалент не виявляється. Тому ми визначили наступні лексичні прийоми у разі наявності в мові перекладу еквівалента на прикладі матеріалів інструкції з експлуатації зернозбирального комбайна «*Sampo-Rosenlew (моделі 2035/2045/2055/2065)*» на

німецькій мові у кількості 156 сторінок, а саме коли: як еквівалент використовується інтернаціональний термін (інтернаціоналізм); при перекладі багатокomпонентного терміна (композиція) використовується

багатокomпонентний термін (комползит), при цьому форма може бути відмінною, але загальне значення і внутрішня форма (значення компонентів) збігаються, форми еквівалентів у мові оригіналу та перекладу спільного зв'язку не

виявляють. Також на прикладі запропонованої вище інструкції було виявлено наступні можливі варіанти підбору перекладачем еквівалента у разі відсутності

відповідного в мові: матеріальне запозичення іншомовного терміна, коли зберігається його транскрипція чи транслітерація; семантичне калькування іншомовного терміну як результат семантичного переносу; послівний переклад

(структурне калькування), при якому враховуються норми словотвору у різних

мовах та можливість передачі складних термінів німецької мови українськими

термінологічними словосполученнями; описовий переклад німецькомовного терміна; гібридні терміни. Переклад термінологічних словосполучень особливих

труднощів не становить. В основному використовуються ті самі прийоми, що і

при перекладі односкладових термінів. Основною складністю для перекладача є

вибір правильного значення багатозначного слова. Залежно від галузі застосування навіть основа слова в німецькій мові може виражати різні значення.

При виборі терміна з кількох термінів-синонімів слід звертати увагу на те,

наскільки він поширений, зрозумілий фахівцям і користувачам, а також на

коректну область знань, де він вживається. Аналіз досліджених інструкцій показав, що серед термінів, які мають еквівалент мовою перекладу найбільш поширені терміни, які в мові оригіналу та перекладу не виявляють загального

зв'язку – 42,9 %, потім за поширеністю слідує терміни, загальне значення та

внутрішня форма яких у мовах перекладу та оригіналу збігаються – 12,2 %.

Частка термінів, які перекладаються інтернаціональними лексичними одиницями, становить 5,3%. При перекладі термінів, які не мають еквівалентної

одиниці в мові перекладу, найчастіше використовується термінологічні одиниці,

утворені за гібридним типом – 30,6%, потім слідує варіанти з використанням

описового перекладу – 5,7%, частки інших прийомів під час перекладу термінів

невеликі – від 0,7 до 1,8 %.

На морфологічному рівні були розглянуті труднощі перекладу на матеріалі науково-технічних текстів і виявлено особливості перекладу деяких німецьких іменників множини; іменника, заміненого вказівним займенником; Partizip II у дієприкметникових зворотах у науково-технічних текстах; висвітлено труднощі перекладу дієприкметникового звороту у самостійному реченні з простим присудком, дієприкметникового звороту у самостійних реченнях з простим присудком у складних часових формах, зі складним дієслівним та складеним іменним присудком, дієприкметникового звороту у складнопідрядних реченнях та інфінітивних зворотах тощо.

Також було виявлено та проаналізовано синтаксичні труднощі, що виникають під час перекладу науково-технічної літератури з німецької мови українською, класифіковано помилки, що можуть виникати внаслідок розбіжностей граматичного устрою німецької та української науково-технічної мови, проаналізовано причини їх виникнення та запропоновано можливі прийоми перекладу з метою досягнення адекватності. Було досліджено, що синтаксичні проблеми перекладу німецької науково-технічної літератури пов'язані насамперед із тяжінням німецького писемного літературного мовлення до стислості висловлювання та економії мовленнєвих зусиль. Таким чином, утворюються еліптичні речення з вилученими членами речення, речення з неповною рамкою та без рамки, речення з винесеними членами за межі рамки, вилучаються не тільки службові, а й самостійні частини мови тощо. У німецькій мові особливо часто спостерігається скупчення службових слів та прийменників, розпізнати та перекласти які іноді досить нелегко, особливо у разі їх розміщення не за правилами граматики.

Також було виявлено, що синтаксис тісно пов'язаний з лексикою, значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексико-семантичні, морфологічні та синтаксичні зміни.

Саме ці і деякі інші проблеми досліджуються у цьому розділі та пропонуються альтернативні прийоми перекладу у кожному конкретному випадку.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ПЕРЕКЛАДУ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ АГРАРНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Текст прикладу як складова аграрного дискурсу

Л. Я. Жук визначила статус субмови для фахівців аграрної сфери наукового функціонального стилю в системі мови, невід'ємним атрибутом якої є текст прикладу [45, с. 106].

У зв'язку з появою якісно нової формації, з'являються нові і розвиваються уже сформовані субмови, тобто окремі різновиди мови (для реалізації основних функцій мови спілкування, повідомлення, впливу), які характеризуються наявністю в кожному з них особливих лексико-фразеологічних, частково і синтаксичних засобів, що використовуються виключно або переважно в даному різновиді мови. Відповідно до теорії субмов, система мови розглядається як усталена сукупність взаємопов'язаних підсистем, які перетинаються, між якими встановлені механізми функціонального, соціального та ситуативного переключення.

Таким чином, кожна субмова, яка обслуговує потреби певної мовленнєвої сфери, складається із трьох класів мовних одиниць: абсолютно специфічних одиниць (термінів), відносно специфічних одиниць, які зустрічаються більше ніж в одній підмові, та неспецифічних (одиниці загальноповсякденної мови), які складають основу кожної субмови.

У наявних вітчизняних і зарубіжних лінгвістичних розвідках виявлено великий інтерес до мов спеціального призначення [82]. Але величезний пласт субмови для фахівців аграрної сфери недостатньо висвітлений і потребує подальших розвідок.

Актуальність обумовлена великим інтересом сучасної лінгвістики до проблем функціонування німецької мови для спеціальних цілей, а також їх важливістю для професійної іншомовної підготовки студентів.

Німецька мова для фахівців аграрної сфери вичерпна уста-
 лена мова, яка має специфічний вжиток в конкретній галузі людської діяльності, а саме, сільському господарстві, при цьому охоплюючи мову науки взагалі та стандартну (загальноповживану).

Німецька мова для фахівців аграрної сфери, як згадувалось в попередніх розділах, – це вживання німецької мови в будь-якій мовленнєвій сфері, яка релятивна до сільського господарства: машинобудування, рослинництво, тваринництво, хімічне виробництво, екологія, економіка, енергетика, генетика, селекція, ветеринарія, харчова промисловість, техніка, комп'ютерні технології та інше. Німецька мова спеціального призначення, а точніше, субмова для фахівців аграрної сфери потрібна інженерам, фермерам, вченим, студентам, чия майбутня кар'єра пов'язана із сільськогосподарським виробництвом. Субмови для фахівців аграрної сфери властиві домінантні та факультативні характеристики.

Вона, як і будь-яка інша субмова, відрізняється від мови загального вжитку (стандартної) своєю спеціальною лексикою (термінологією), оскільки саме термінологія представлена не фрагментарно на фоні загальноповживаної лексики, а вона формує свої субмови, організовані за тим самим принципом, що й загальна мова, але менші за обсягом і професійно орієнтовані. Термінологія є домінантною характеристикою субмови для фахівців аграрної сфери.

Текст прикладу виступає невід'ємним атрибутом субмови для фахівців аграрної сфери, що визначає тріоцентричний характер даної субмови та зумовлює актуальність дослідження. Характерною домінантною особливістю текстів субмови для фахівців аграрної сфери є їх членування на абзаци, частини, що мають свої заголовки, та активне вживання засобів графіки. Виявлено, що значна кількість виділених частин є текстами прикладів. Таке виділення частин прагматично зумовлене, виділенні частини називають структурно-прагматичними частинами.

Приклад як тип тексту – це прагматично обумовлена одиниця комунікації, яка характеризується композиційно-змістовою, композиційно-стилістичною та функціональною єдністю, має специфічну маркованість своєї композиційної

організації й надає додаткову інформацію експланаторного, ілюстративного, аргументативного чи повчального характеру висловленню, до якого наводиться, виступаючи невід'ємним атрибутом мов спеціального призначення наукового функціонального стилю. В переважній більшості, вони короткі за змістом та повністю копіюють усі ознаки тексту, в якому вживаються, а інколи, навіть контрастують з ним, що дає змогу більш глибоко дослідити всю палітру мовних засобів, які вживає автор наукового тексту.

Тексти прикладів створюють ситуацію «текст в тексті» в загальній тканині тексту. Приміром, зафіксовано величезну кількість текстів прикладів, які виділені графічно: заголовок подається на фоні, зафарбованому у червоний колір, зліва весь об'єм тексту маркується вертикальною лінією, від загального контексту вони відокремлюються пробілами, мають лексичні маркери.

Текст прикладу свідчить, що автор вдається до прийому акцентного виділення, й виділений фрагмент маркує як текст прикладу. Виявлено, що четверта частина досліджуваних текстів прикладів розпочинає розділи, тексти цього типу мають свої заголовки, розміщені на окремій сторінці.

Презентація текстів прикладів перед розділом реалізує категорію проспекції. Ретроспекція є також поширеним явищем в досліджуваних підмовах.

За допомогою ретроспекції і проспекції здійснюється той процес, без якого неможливе осмислення того, що відбувається [30, с. 105].

Окрім текстів прикладів, у субмові для фахівців аграрної сфери виявлено інші засоби наочності й ілюстративності: аналогії, таблиці, статистичні дані.

Поширеними є таблиці з прикладами.

Виявлено активне вживання дефініцій, наприклад. Кожна дефініція супроводжується текстом прикладу, який пояснює чи ілюструє поняття. Субмова для фахівців аграрної сфери характеризується наявністю великої кількості посилань на праці та цитат інших вчених, які складають науковий апарат роботи.

Дані аналізу показують, що субмова для фахівців аграрної сфери, з одного боку, багатша, ніж загальнонавчана мова, за рахунок спеціальних термінів,

багатого ілюстративного та наочного матеріалу, з іншого – бідніша, оскільки використовує лише частину лексичних загальновикористаних засобів.

Визначено, що текст прикладу виступає однією із домінантних характеристик досліджуваної субмови. Детальне вивчення інших провідних та факультативних характеристик даної субмови є перспективою нашого подальшого дослідження.

3.2. Види оформлення статистичних даних та їх оформлення

Математичні методи аналізу даних широко використовуються при дослідженні різноманітних систем і процесів природних, технічних, екологічних, економічних, соціальних тощо. Тому статистичні графіки широко використовуються в текстах науково-технічної літератури для характеристики результатів статистичного збору та обробки масових даних.

Статистична діаграма – це масштабне наочне зображення статистичних даних за допомогою геометричних ліній, точок, знаків, фігур, географічних карт та інших графічних засобів.

Особливо велика роль графічного методу в статистичних дослідженнях, де розглядаються складні зв'язки, тенденції, закономірності соціально-економічних явищ і процесів у динаміці і просторі.

Застосування графічного методу в дослідженні соціально-економічних масових явищ дуже різноманітне. Тому діаграми використовують для характеристики змін у часі загальних явищ і процесів, для вивчення структури явищ, для порівняння, для контролю виконання задуму, для вивчення зв'язків між результуючими і факторними властивостями, розміщення явищ для представлення простору, ступеня поширення тих чи інших явищ на певній території, міжнародних порівнянь тощо.

Графік в багатьох випадках є незамінним інструментом для аналізу, дослідження та ідентифікації зв'язків, закономірностей і тенденцій у соціальних,

економічних і наукових явищах (наприклад, у кореляційному аналізі та динамічних рядах).

Статистичний графік використовується для того, щоб зробити статистичні матеріали видимими, доступними та зрозумілими, а також сприяти їх кращому аналізу. Завдання полягає в тому, щоб підібрати найкраще графічне зображення, яке відповідає характеру значень і повніше розкриває їх значення.

Графічне зображення статистичних даних здійснюється за допомогою геометричних фігур, точок, ліній та інших символічних зображень. Числові значення статистичних величин переводять в графічні зображення за допомогою масштабу. Вміле розміщення графічних зображень створює діаграму, на якій у наочній формі представлені статистичні дані, що дають уявлення про загальні закономірності та тенденції розвитку досліджуваних явищ.

Діаграми є найефективнішою формою представлення даних з перцептивної точки зору. Вони незамінні, коли потрібно одночасно перевірити кілька значень у часовому або просторовому плані. Графічне зображення дає змогу охопити як сукупність явищ у цілому, так і їх окремі частини з першого погляду, щоб створити цілісне уявлення про явища, що вивчаються. Діаграми також вважаються розповсюдженим видом графіків, який має свої види: стовпчикові, лінійні, стрічкові, секторні, трикутні, радіальні, фігурні, квадратні та інші діаграми. Тому з цього випливає, що поняття «діаграма» і «графік» є тотожними. У результаті певну інформацію можна дізнатися незрівнянно швидше за допомогою графіка, ніж будь-яким іншим способом, а самі графіки є більш описовими, ніж статистичні таблиці, які вони продовжують і доповнюють.

Статистичний графік може надати нові знання про галузь дослідження, які безпосередньо можуть бути відсутні в оригінальному цифровому матеріалі. Розпізнавання закономірностей, притаманних певним явищам, факторів, що їх зумовлюють, розмежування явищ у часі та просторі – це завдання, які ефективно вирішуються за допомогою графічного методу.

Пізнавальна цінність статистичного ілюстрування впливає з її здатності відображати реальність простим, зрозумілим і наочним способом. Візуальна

інтерпретація об'єктивних статистичних показників полегшує розуміння предмета дослідження та робить його більш передбачуваним.

Особливістю графіків є їх стислість, простота кодування інформації та однозначна інтерпретація наборів даних у символній формі. До індивідуальних характеристик статистичних графічних зображень відносять також їх інформативність, зрозумілість, універсальність, прозорість тощо.

Наукові автори обирають графічний дизайн, виходячи зі своєї конкретної мети, але існують деякі загальні принципи ефективного використання статистичного ілюстрування, яких наукові автори повинні дотримуватися, щоб забезпечити якість і точність графіків, які супроводжують їхній текст. Незалежно від конкретного типу графічного зображення, що обирає автор, при його створенні слід керуватися такими принципами.

1. Графічні ілюстрації забирають час читача, тому вони завжди повинні виконувати чітку функцію і ніколи не розміщуватися в тексті даремно. Однак їх слід включити, коли автору потрібно передати складну інформацію та коли шаблони даних і тенденції надають вагомі докази для твердження, наприклад, в науковій статті.

2. Графічні зображення повинні представляти дані чітко та лаконічно, точно відображати складні зв'язки та надавати читачеві відповідне позначення переданої повної картини набору даних. Пам'ятайте, що графік, діаграма чи таблиця розповідає візуальну історію про дані, і, як і будь-яка інша історія, вона має бути чіткою та зв'язною, щоб її можна було зрозуміти, а всім символам потрібно дати найменування.

3. Графічні елементи та дизайн повинні привертати увагу читача до цінностей, моделей і тенденцій даних, а не до дизайну графіки. Автори повинні уникати безглузких прикрас таких як рамки, непотрібних символів, а також частого використання кольорів, затінення чи інших технічних ефектів, які не відповідають або не представляють фактичні дані.

4. Статистично-ілюстративні зображення повинні показувати значну варіацію даних та інформації, а непотрібне вдосконалення дизайну чи

технологій. Графічний дизайн ніколи не повинен створювати чи фальсифікувати дані. При розробці графіка слід суворо дотримуватися наступних двох правил:

а) Кількість змінних вимірів, представлених на графіку, не повинна перевищувати кількість вимірів у даних.

б) Відображення чисел на графіку має бути прямо пропорційним представленим числовим характеристикам, щоб забезпечити точне відображення масштабу на графіку.

5. Графіки повинні бути розміщені в тексті так, щоб вони були тісно інтегровані зі статистичними та/або словесними описами набору даних, який вони представляють. Дані не можна цитувати або виривати з контексту, змушуючи читача гортати сторінки, щоб знайти допоміжну інформацію чи роз'яснення до графіка.

Слід пам'ятати, що побудова та структура графіка та діаграми є виправданою, якщо вона має переваги над числами, зведеними в ряди або таблиці. Створений графік має бути цікавим за змістом, формально доцільним, економним у використанні графічних засобів, простим і зрозумілим для читача, технічно добре виконаним.

Розглянемо особливості безпосередньо самого графіку. Координатна сітка графіків повинна відповідати цілим числам десяткового розряду. Графічна інформація повинна супроводжуватися текстом, з якого має бути зрозуміло, що зображено на графіку, яка математична модель застосована, які значення мають параметри досліджуваного об'єкту. Має бути наведена інформація про значення обрахованих параметрів, дату експерименту. Якщо потрібно порівняти графіки функцій, значення яких відрізняються не більш, ніж на один порядок, графіки доцільно виводити в одному графічному полі, якщо діапазони значень функцій значно розрізняються, функції, що описують подібні фізичні процеси та мають невід'ємні значення, доцільно виводити в одне графічне поле в логарифмічному масштабі. Функції однієї моделі, що мають різну фізичну природу та залежать від одного аргументу, доцільно виводити в одному графічному вікні, але в різних

графічних полях. При цьому слід розміщувати графіки один під одним таким чином, щоб однакові значення аргументу на всіх графіках розташовувались на одній вертикалі [119]. Сьогодні існує багато видів графіків, наведемо для прикладу ілюстративно найбільш популярну класифікацію графіків з їхніми назвами та наочним виглядом (Рис. 3.1.) [119]:

Вигляд	Зміст	Вигляд	Зміст
	Графік функції лініями в декартових координатах в лінійному масштабі		Графік функції лініями з фарбуванням зони під графіком
	Графік функції з діапазоном відхилень лініями в декартових лінійних координатах		Графік функції лініями в декартових координатах в напівологірифічному чи логарифмічному масштабі
	Графік функції вертикальними лініями		Графік горизонтальними відрізками ліній
	Стовпкова діаграма		Секторна діаграма
	Графік функції в полярних координатах		Векторна діаграма в полярних координатах
	Гістограма в декартових координатах		Гістограма в полярних координатах
	Точкова діаграма		Векторна діаграма в лінійних координатах

Рис. 3.1. Класифікація графічного матеріалу [119]

Раніше в аграрній літературі, найбільш розповсюдженими були саме лінійні діаграми, які характеризують динамічні ряди розподілу, досліджують взаємозв'язки між явищами, порівнюють кілька показників тощо [120]. Даний тип демонструє явища у вигляді ліній, які об'єднуються точками, які знаходяться на полі координат, де побудовані ламані зображують розвиток явищ у часі або особливості його розподілу за величиною якої-небудь ознаки. Ці графіки мають форму арифметичної шкали, для побудови якої встановлюють координатну прямокутну систему, де положення точок визначено абсцисою та ординатою. Аби легше сприймати ланий графік, координатне поле осі можуть ділити горизонтальними та вертикальними лініями у прийнятному масштабі, що призводить до вибудови координатної числової сітки. Лінійні діаграми чи графіки будуються для вивчення двох взаємозв'язаних причинно-наслідкових

параметрів, а саме результатом і фактором, тому вони не втрачають своєї актуальності і сьогодні.

Але зараз із розвитком комп'ютерних технологій та спеціалізованих програм спостерігається в останні роки тенденція побудови ілюстративно-статистичних даних не просто у формі статистики, а цікавого і наповненого змістом зображення, де можуть використовуватися не просто лінії, точки та геометричні фігури, а також нейтральна кольорова гама, стовпчики можуть бути замінені фігурами чи зображенням товарів чи продуктів, що можна спостерігати на сайті Федерального інформаційного центру сільського господарства, що складає свої ілюстративні статистичні зображення на основі даних Федерального міністерства продовольства та сільського господарства Федеративної Республіки Німеччина (Рис. 3.2.) [122]

Рис. 3.2. «Наскільки велика виноробна зона Німеччини?»

Статистику даного зображення можна було би подувати у вигляді логарифмічного графіку, напівлогарифмічної або стовпчикової діаграми. Але сучасні технології та час диктують свої умови. Головне, що подібного роду графіки зацікавлюють читача і надають необхідне уявлення про ситуацію чи досліджувану тематику, але при цьому не відволікають увагу.

В сільськогосподарській літературі чи інтернет-джерелах спостерігається частіша тенденція використання стовпчикових і секторних діаграм.

Стовпчикові та стрічкові діаграми – графіки, в яких величини подаються стовпчиками, що мають однакову ширину і знаходяться щільно на однаковій відстані один від одного (Рис. 3.3) [122]:

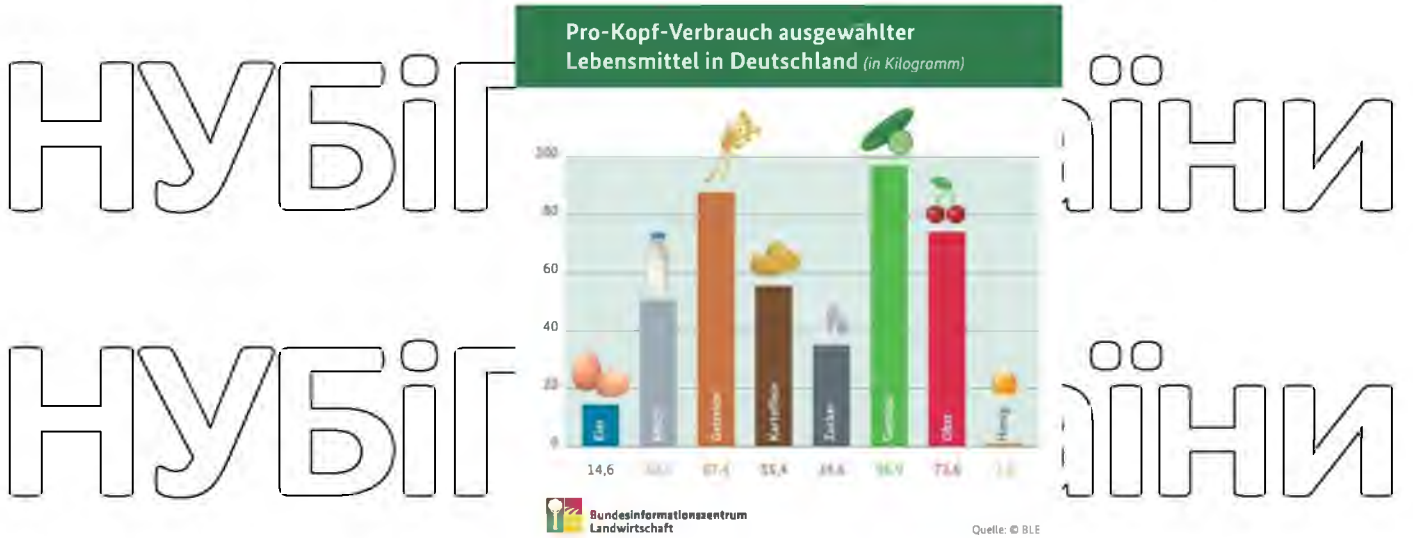

Рис. 3.3. «Споживання окремих продуктів харчування на душу населення в Німеччині»

Якщо стовпчики зображують горизонтально, то такі діаграми називаються стрічковими, наприклад на Рис. 3.4. [122]:

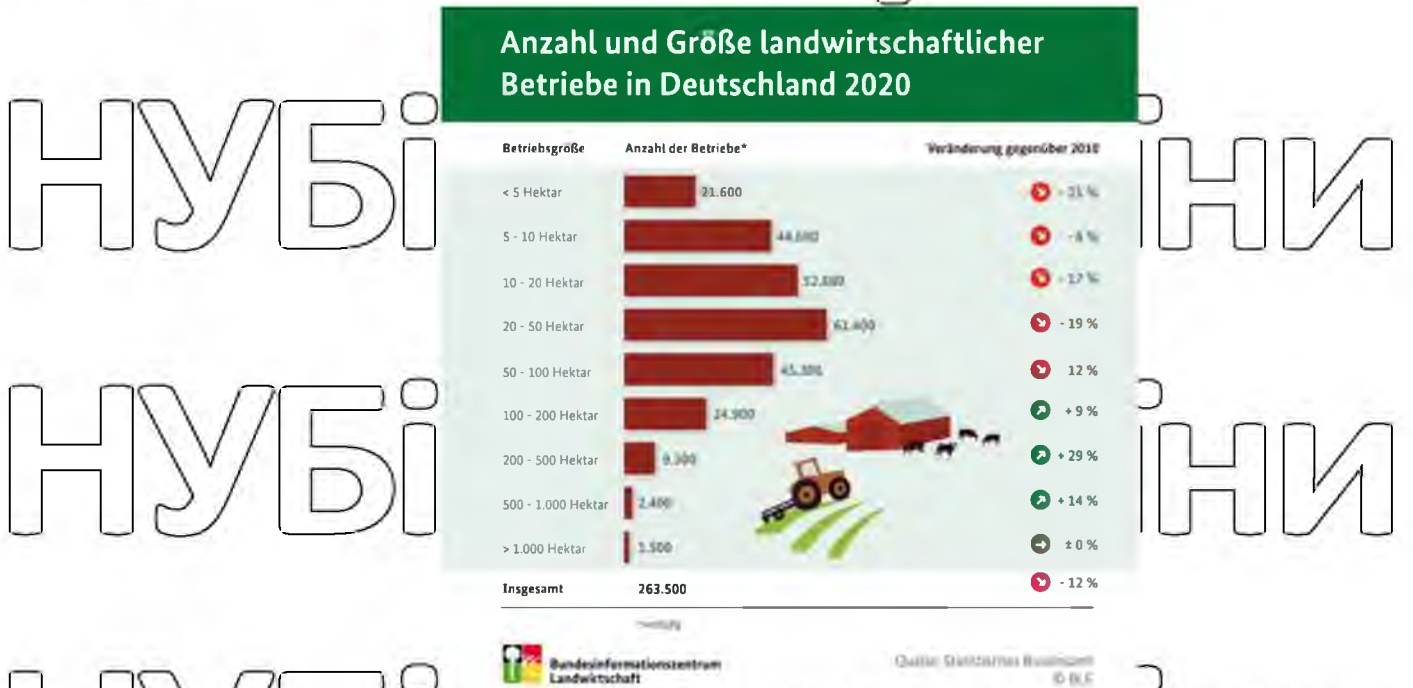

Рис. 3.4. «Кількість і розмір сільськогосподарських угідь у Німеччині 2020»

Базис, який використовують для порівняння явищ і даних у стовпчикових і стрічкових діаграмах це лінійна. Стовпчики і стрічки мають відповідний прийнятний масштаб і пропорцію зображуваних величин.

При побудові стовпчиково-стрічкових діаграм дотримуються зазвичай таких певних канон. Стрічкові або стовпчикові основи мають бути рівні. Їх розміщують на однаковій відстані один від одного або щільно. Проміжкова ширина стовпчиків має бути вдвоє меншою за ширину самих стовпчиків або стрічок. Висота стовпчиків або довжина стрічок повинні відповідати зображуваним величинам, показникам чи цифрам.

Часто рекомендують включити масштабну шкалу, завдяки якій можна розрахувати висоту стовпчика або довжину стрічки. Шкала може співпадати з гранню першого стовпчика або стрічки або знаходитися на окремій лінії зліва (в стовпчиковій діаграмі) або у верхній частині (в стрічковій діаграмі). Шкала, на якій задається висота стовпчиків або довжина стрічок маю бути безперервною і розпочинатися з нуля. Написи і вказівки цифр в кінці стовпчиків робити не потрібно, бо через виникає зорова ілюзія подовження стовпчиків (стрічок). Цифри величин чи показники краще позначати всередині стовпчиків (стрічок), або зображувати в один ряд над ними на рівні закінчення шкали по осі ординат.

Стовпчики для кращого зорового сприйняття можуть бути замальовані суцільною фарбою, якщо стовпчик (стрічка) позначає одне явище, або кількома кольорами, якщо на графіку порівнюють різні структури явищ, кожному з яких призначена частина стовпчика (стрічки).

Стрірковою діаграмою слугує і функціонує як і стовпчикова. Однак вертикальні стовпчики краще стрічок, якщо числа позначають висоту (зростання) і якщо є невеликі пояснювальні написи до кожного стовпчика. Горизонтальні стрічки краще сприймаються, якщо зображувані величини несуть ідею подовженості (автомобільних доріг, річок тощо) і якщо текст-пояснення до них незначний.

Стовпчикові і стрічкові діаграми краще за лінійні передусім у тих випадках, коли порівнюваних величин не так багато, порушується безперервність у часі

(порівнюють не суміжні періоди) і потрібно звернути увагу не на відносну зміну, а на абсолютну величину порівнюваних рівнів.

Секторна діаграма – це круг, членований радіусами на окремі сектори, кожний з яких характеризує питому вагу відповідної частини в загальному обсязі зображуваної величин. Секторні діаграми слугують переважно для характеристики структури явищ. При порівнянні різних структур загальні площі кіл беруть однаковими. Кожний сектор виділяють за кольором або штриховкою, крім того в кожному секторі нерідко дають цифрове позначення його питомої ваги. При малому куті сектора експлікація до нього вказується стрілкою.

При побудові секторної діаграми коло поділяють на сектори, площі яких пропорційні часткам частин досліджуваного явища (Рис. 3.5.) [122]

* Angaben für 2009 bzw. 2019

Bundesinformationszentrum
Landwirtschaft

Quelle: Statistisches Bundesamt
© BLE

Рис. 3.5. «Як у Німеччині утримують худобу?»

Площа круга зображує загальний розмір явища – беруть її такою, що дорівнює 100 % або 3600. Перед побудовою діаграми абсолютні величини переводять у проценти, а проценти в градуси.

Послідовність розміщення секторів визначається їхньою величиною: найбільший розміщується зверху, а решта – за рухом годинникової стрілки в порядку зменшення. Іноколи замість круга використовують напів круги.

Секторні діаграми наочні тоді, коли досліджувана сукупність поділяється не більш як на 4-5 секторів і спостерігається/значна структурна диференціація. Якщо сукупність поділяється на більшу кількість секторів і структурна диференціація незначна, то для зображення структури явищ доцільно застосовувати стовпчикову або стрічкову діаграму.

Також часто зараз поєднують стовпчикову і секторну діаграми в один графік, можуть також поєднувати між собою інші види графіку такі як напівлогарифмічні, радіальні і кругові (квадратні) діаграми (з якими варто користуватися з обережністю через неточне уявлення про дійсні співвідношення порівнюваних величин і перекручування уявлення про них), площинну діаграму Варзара (часто застосовують для ефективного аналізу показників валового виробництва), контрольний-плановий графік, фонову і точкову картограму. Для прикладу такого поєднання подамо стовпчикову діаграму в поєднанні з логарифмічною шкалою про розвиток органічного землеробства в Німеччині (Рис. 3.6.) [122]:

Die Entwicklung des ökologischen Landbaus in Deutschland

Рис. 3.6. «Розвиток органічного землеробства в Німеччині»

До речі, контрольно-плановий графік і площинна діаграма Варзара нагадують за своїми характеристиками табличну будову або формаг таблиці, тому є зручними для статистичного аналізу даних і нині.

Найбільш популярним видом графіку, на наш погляд, у сучасній сільськогосподарській літературі є зображувальний (картинні, фігурні діаграми). Він вважається найвиразнішим і таким, що легко сприймається наочно, йому притамане художнє зображення будь-якого явища. Геометричні знаки (точки, лінії тощо) в зображувальних діаграмах замінюються фігурами, що якоюсь символізують зовнішній образ зображуваного на графіку явища.

Наприклад, поголів'я рогатої худоби в господарстві району (області, країни) може бути зображено рядом фігур цих тварин.

Достоїнство таких графіків полягає у високому ступені наочності, в одержанні найкращого відображення порівнюваних явищ. Фігурні діаграми можуть бути побудовані за двома основними принципами: кількісному і пропорційному. Для кількісного діаграмування характерне використання рівних за розміром фігур-знаків, число яких показує величину зображуваних явищ.

Фігури, що зображують ту чи іншу величину, розташовують зліва направо на однаковій відстані. В цьому відношенні фігурні діаграми є різновидом лінійних діаграм, в яких поєднуються позитивні сторони стовпчикових і стрічкових діаграм і переваги символічного зображення порівняно з геометричним. При побудові фігурних діаграм кожній фігурі надається конкретне числове значення і певні стандартні розміри.

Сама ж досліджувана статистична величина зображується певною кількістю однакових за розміром фігур. Приклад даного графіку продемонстровано нище (Рис. 3.7.) [122]:

НУБІП УКРАЇНИ

Рис. 3.7. «Скільки молока дає одна корова?»

Останню з цих фігур доводиться ділити на частини, так як за масштабом один знак є занадто великою одиницею вимірювання. Складність її визначення є недоліком фігурних діаграм. Проте велика точність зображених статистичних даних у фігурних діаграмах не вимагається, і результати здержуються цілком задовільними.

Принцип пропорційної побудови фігурних діаграм ґрунтується на відображенні величини порівнюваних показників розміру фігури відповідній пропорції із зображуваними явищами. Недоліки цього способу, по суті, повторюють недоліки кругових і квадратних діаграм. Внаслідок можливого досить значного перекручування при сприйнятті у виняткових випадках.

3.3. Особливості перекладу вербально-графічних компонентів

аграрного німецькомовного дискурсу українською мовою

Ряд досліджень, проведених у межах різних дисциплін, свідчить про роль нелінгвістичних компонентів як у поданні загального сенсу документа так і в його розумінні. Можна сміливо сказати, що у межах окремої електронної колекції вербально-графічних компонентів поруч із лінгвістичними засобами у вигляді терміносистем беруть участь у передачі загального наукового сенсу документів [16, с. 64].

Якщо ми визнаємо, що вербально-графічні компоненти є невід'ємною частиною наукових документів і наукового дискурсу загалом, можна припустити, що поруч із вербальними терміносистемами існують невербальні терміносистеми як якихось графічних конструктів, які можна як універсальними, тобто незалежними від предметної області, до якої належить даний документ, чи проблемно-орієнтованими, тобто характерними, насамперед, однієї чи навіть кількох предметних областей [67, с. 104]. У межах семіотичного підходу науковий документ характеризується як сполучення візуального і вербального.

Відповідно до поглядів У. М. Крупнова у наукових документах інформація буде і структурується як вербальними засобами, а й за рахунок сполучення лінійного тексту з математичними формулами, графіками, таблицями, малюнками, діаграмами, картами [77, с. 93].

Ряд сучасних закордонних авторів зазначає роль вербально-графічних компонентів з погляду змісту нової інформації. У плані інформативності ці компоненти можуть бути й значущими, ніж лінійний текст документа. Насправді вербальні складові таблиць, графіків, діаграм, рисунків і схем включають пошукові терміни, які відсутні в лінійному тексті документа. Отже, їх включення із зони пошуку істотно знижує ступінь його повноти.

У наукових документах поділ вербально-графічних компонентів на таблиці, графіки, діаграми, малюнки і схеми носить умовний характер. До кожного з цих типів можна віднести широкий клас комунікативних об'єктів.

Для аналізу та опису графіків і діаграм існують усталені фрази та клішовані вислови. Ми проаналізували декілька описів німецькомовних графічних діаграм та таблиць із сайтів Федерального міністерства продовольства та сільського господарства та Федерального інформаційного центру сільського господарства Федеративної Республіки Німеччина і на основі даного аналізу, пропонуємо наступні мовні схеми та засоби для опису графіків [22, с. 122-123]. Ці висловлення ми поділили на такі тематичні види [22, с. 367-376]:

1) для розкриття теми і предмета графіка:

Thema der Grafik ist... Тема/предмет діаграми/графіка – це...

- Die Tabelle/das Schaubild/die Statistik/die Grafik/das Diagramm gibt Auskunft über... – Таблиця/малюнок/статистика/графік/діаграма дає інформацію про...
 - Das Schaubild gibt Auskunft (darüber), wie viele/was... – Малюнок дає довідку (про те), скільки/що...

- Die Statistik/Das Diagramm gibt/liefert Informationen über... – Статистика/діаграма надає інформацію про...
 - Aus der Statistik ist zu ersehen, dass/wie... – Із статистичної довідки видно, що/як...

- Dem Schaubild ist zu entnehmen, dass/wie... – З малюнку випливає, що/як...
 - Die Grafik/die Tabelle/das Schaubild zeigt... – Графік/таблиця/малюнок показують...
 - Aus dem Diagramm geht hervor, dass/wie... – З діаграми виходить, що/як...
 - Aus der Tabelle ergibt sich, dass... – За даними таблиці можна зробити висновок, що...

Наприклад:
 Neben der Veröffentlichung der Ergebnisse für die einzelnen Tierarten nach Kategorien wird die im Rahmen der Agrarstrukturerhebung vorgenommene Auswertung nach Betriebs- und Bestandsgrößenklassen für Rinder, Schweine, Schafe

und Geflügel insgesamt sowie für einzelne Tierkategorien dargestellt) - «На додаток до публікації результатів для окремих видів тварин за категоріями, оцінка, проведена в рамках обстеження структурн сільського господарства, представлена за класами розміру ферми та стада для великої рогатої худоби, свиней, овець і птиці в цілому та для окремих тварин категорії».

2) аналіз походження інформації:
 - Die Daten stammen von... – Дані взято з/від...
 - Das Schaubild wurde vom ... erstellt/herausgegeben. – Ілюстрацію було представлено...

- Die Grafik wurde ... entnommen. – Графік було запозичено з...
 - Erhebungszeitraum – Період проведення дослідження
 - Die Daten stammen aus dem Jahr... – Дані взято за ... рік.

- Die Angaben basieren auf einer repräsentativen Umfrage unter ..., die in der Zeit vom ... bis zum ... durchgeführt wurde. – Дані базуються на даних опитування серед ..., яке проводилося з ... по ...

- Als Basis für den Index wurde das Jahr ... gewählt/festgesetzt. – Базисом для індексів було обрано ... рік.

Наприклад:
Die Angaben zur Viehhaltung stammen aus den nach dem Agrarstatistikgesetz repräsentativ oder (zuletzt 2007) allgemein durchgeführten Viehbestandserhebungen.

– Дані про поголів'я походять від його обстежень, проведених репрезентативно або (останнє у 2007 році) загалом відповідно до Закону про сільськогосподарську статистику.

3) опис структурних даних:

- Die Angaben sind in Prozent. – Дані подано у відсотках.

- Die Werte sind in ... angegeben. – Величини подано у ...

- Auf der x-Achse/y-Achse sind die ... angegeben/aufgeführt/aufgetragen. – На вісь X/У задано/нанесено ...

- Die Zahl ... ist in Tausend angegeben. – Вісь X показує ..., вісь У показує ...

- Die Tabelle gibt Auskunft über folgende Aspekte: ... - Кількість ... подано в

тисячах.
- In der linken/rechten Spalte sieht man die Aufgaben für ... – У правому/лівому стовбчику можна побачити дані про ...

- Für die Darstellung wurde die Form des Säulen-/Balken-/Kreis-/Kurvendiagramms gewählt. – Для ілюстрування було обрано форму гістограми/стовбчикової діаграми/кругової діаграми/графіка (з кривими).

- Die Entwicklung der/des ... wird in Form einer Kurve, die (Entwicklung) der/die ... in Form einer Säule wiedergegeben/dargestellt – Розвиток ... зображено у вигляді кривих/у вигляді стовбців.

- Aus dem Schaubild geht allerdings nicht hervor, was/wie ... – З ілюстрації не видно, що/як ...

- Die genauen Werte sind rechts neben den Balken/oberhalb der Säulen angegeben. – Точні величини подано справа від стовбців/над колонками.

- Die Legende gibt Auskunft über ... – Легенда (образ діаграми) дає інформацію про ...

- In der Legende wird die Bedeutung der im Schaubild verwendeten Farben/Abkürzungen erklärt. – У легенді пояснено значення заданих в ілюстрації кольорів/скорочень.

4) розкриття або опис процесів – це частина, яка є найскладнішою для вивчення і розуміння аналізу графічних малюнків. Перш за все треба звернути

на значення та вживання прийменників «auf»/»um»:

Збільшення:

- Der Anteil/Die Zahl ... – Частина/кількість (чого-небудь) ...

- ist von ... (im Jahre ...) auf... (im Jahre...) gestiegen/angestiegen/angewachsen. -

зросло з (у ... році) до ... (у ... році).

- ist um (fast/mehr als) ... % gestiegen. – зросло на (майже/більш ніж) ... %.

- hat sich zwischen 2010 und 2017 um ... % erhöht. – збільшилось на ... % за період між 2010 і 2017 роком.

- hat zwischen 2013 und 2019 um ... % zugenommen. - збільшилось на ... % за

період між 2013 і 2019 роком.

- steigerte/erhöhte sich in den vergangenen 4 Jahren um ... %. – за минулі 4 роки зросло на ... %

- hat sich im Zeitraum von 2010 bis 2014 (fast/mehr als) verdoppelt/verdreifacht/vervierfacht. – збільшилося удвічі/тричі/вчетверо за

період з 2010 по 2014 роки.

- konnte im Zeitraum von ... bis ... um ... gesteigert/erhöht/heraufgesetzt werden. – могло зрости на ... за період з ... по ...

- ist in den letzten 3 Jahren um ... % gesteigert/erhöht worden. – зросло за

останні 3 роки на ... %.

Наприклад:

Bei Hühnern muss man zeitlich gar nicht so weit zurückgehen: Hier hat sich allein zwischen 2003 und 2016 die Zahl der Tiere pro Betrieb beinahe verdreifacht. – Що стосується курей, то не потрібно повертатися в часі так далеко: тут тільки між 2003 і 2016 роками кількість тварин на ферму зросла майже втричі.

2. Spadання:

- Der Anteil/die Zahl ... – Частина/Кількість (чого-небудь)
- ist in den letzten 3 Jahren von ...% auf ...% gesunken/zurückgegangen/
geschrumpft/gefallen. – за останні 3 роки впало/спало/скоротилося з ...% до ...%.

- hat im Zeitraum von 2016 bis 2021 um ...% abgenommen. – у проміжку між

2016 та 2021 роками скоротилось на ...%.

- hat sich von 2017 bis 2018 um die Hälfte/ein Drittel/ein Viertel
verringert/vermindert. – з 2017 по 2018 роки обмежилось/скоротилось на
половину/третину/четвертину

- ist zwischen 2016 und 2022 um ...% verringert/reduziert/vermindert worden. –

у проміжку між 2016 та 2022 роками було обмежено/скорочено/зменшено
на ...%

- konnte von 2015 bis 2020 um ...% verringert/vermindert/reduziert werden. –

у проміжку між 2015 та 2020 роками могло бути обмежено/скорочено/зменшено
на ...%.

Наприклад:

Die Menge der in Deutschland abgesetzten Pflanzenschutzmittel ist zuletzt
deutlich zurückgegangen und erreichte 2018 mit 89.254 Tonnen den Tiefstwert der
letzten zehn Jahre – gegenüber dem Höchstwert 2015 ein Rückgang um rund 17

Prozent. – Кількість засобів захисту рослин, що продаються в Німеччині,
останнім часом значно впала і в 2018 році досягла 89 254 тон, що є найнижчим
показником за останні десять років - порівняно з високим значенням у 2015 році
зі зниження приблизно на 17%.

3. Порівняння:

NUWBIP UKRAINI

- Im Vergleich zu/ Vergleichen mit 2021 ist die Zahl der ... um ... % höher/niedriger. – У порівнянні до/ У порівнянні з 2021 роком кількість ... вища/нижча на ... %.

- Im Gegensatz/Im Unterschied zu 2018 ist der Anteil der ... um ... % gefallen. –

У протилежність до/ На відміну від 2018 року частина ... знизилася на ... %.

- Gegenüber 2020 konnte die Zahl der ... um ... % gesteigert werden. – По відношенню до 2020 року кількість ... могла зрости на ... %.

- Mehr Personen ... als im Jahre 2017 – Більше людей ..., ніж в 2017 році

- Weniger Menschen ... als im Vergleichszeitraum. – Менше людей ..., ніж за

період, з яким проводиться порівняння.

Наприклад:

- Bei Spargel und Kirschen sind die Erntemengen im Vergleich zum Vorjahr zurückgegangen, lagen aber dennoch deutlich über dem 10-Jahres-Durchschnitt. – У випадку зі спаржею та черешнею обсяги врожаю впали порівняно з попереднім роком, але все ще значно перевищували середній показник за 10 років.

4. Процентне відношення

- Der Anteil von ... beträgt/betrug im Jahr 2010 ... %. – Частина складає/складала в 2010 році ... %.

- Der Anteil von ... liegt jetzt bei ... % / lag im Jahr 2020 bei ... %. – Частина ... складає зараз біля ... % / складала в 2020 біля ... %

- Auf ... entfallen/entfielen 2017 ca. ... %. – На ... припадає/припадало в 2017 році приблизно ... %.

- X macht/machte ... % des/der gesamten ... aus. – X складає/склав ... % від загальної кількості.

- Der/Die/Das Gesamt... verteilt/verteilte sich zu ... % auf X, zu ... % auf Y und zu ... % auf Z. – Загальна кількість поділяється/поділялось у пропорції ... % на X, ... % на Y і ... % на Z.

- ... % aller ... sind / waren, haben/hatten, machen/machten ... – ... % усіх ... є/було, мають/мали, складають/склали

- X hat zwischen 2018 und 2021 um ... % zugenommen. – X зріс на ... % між 2018 та 2021 роками.

- X ist in den Jahren von 2019 bis 2020 von ... % auf ... % gestiegen/gesunken.

У проміжок між 2019 та 2020 роками X зріс/скоротився з ... % до ... %.

Наприклад:

Im/Gegenzug stieg die Zahl der Schweine pro Betrieb rasant an, auf aktuell über 1.200 Tiere, womit die durchschnittliche Bestandsgröße seit 2010 um 52 Prozent gewachsen ist. – Натомість кількість свиней на ферму стрімко зростає: наразі

понад 1200 голів, з чого випливає, що середній розмір стада зріс на 52% з 2010

року.

5) **Визначення кількості:**

- Die Kosten für ... betragen/betruhen 2020 ... Euro. – Витрати на ...

складають/склали в 2020 році ... євро.

- Die Ausgaben für ... erreichen/erreichten 2017 die/eine Höhe von ... Euro. –

Витрати на ... досягають/досягли в 2017 році розміру в ... євро.

- Die Einnahmen bei ... liegen/lagen im Jahr 2019 bei rund ... Euro.

Витрати/Надходження при ... становить/становив у 2019 році близько ... євро.

- Der Verbrauch an ... lag 2016 bei ca. ... l/km. – Споживання ... в 2016 році

склало близько ... л/км.

- Der Ausstoß an ... im letzten Jahr einen Stand von ... Tonnen pro Jahr.

Виробництво ... минулого року становило ... тон на рік.

Наприклад:

Während die Anzahl der landwirtschaftlichen Betriebe insgesamt zurückgeht, steigt die Anzahl ökologisch wirtschaftender Betriebe stetig. 2020 gab es rund 35.400

Ökobetriebe. – У той час як загальна кількість сільськогосподарських ферм

зменшується, кількість органічних ферм стабільно зростає. У 2020 році було

близько 35 400 органічних ферм.

5) **коментарі та висновки:**

- Es ist festzustellen, dass ... in den letzten Jahren tendenziell steigt/sinkt. – Слід

констатувати, що ... в останні роки має місце тенденція до зростання/до спаду.

- *Das Schaubild zeigt deutlich den kontinuierlichen Rückgang/Anstieg des/der ...*

Ілюстрація яскраво демонструє спад/зростання ..., яке продовжується.

- *Bezüglich des erfassten Zeitraum kann gesagt werden, dass...* – Щодо

охоплення часового простору можна стверджувати, що ...

- *Es fällt auf/Es ist unverkennbar/Überraschend ist, dass ...* – Кидається в

очі/Неможливо не помітити/Вражає те, що ...

- *Aus der Grafik geht leider nicht hervor, wie ...* – На жаль, із графіку

незрозуміло, як ...

Дослідивши структуру графіків та їхнього опису, то до особливостей перекладу цих вербально-графічних компонентів аграрного науково-технічного дискурсу належить [82, с. 367-376]:

1) Часте вживання перехідних і неперехідних дієслів, які є однією з найбільш заплутаних проблем перекладу як «*steigen - steigern*» (*росту*) і «*senken - senken*» (*падають*):

Preise steigen – Ціни ростуть (неперехідне дієслово).

Preise steigern – Ціни підвищують (перехідне дієслово, тобто хтось підвищує ціни).

Preise sinken – Ціни падають (неперехідне дієслово).

Preise senken – Ціни знижують (перехідне дієслово, тобто хтось знижує).

2) Неперехідні дієслова не мають додатка в Акузативі і не утворюють пасивну форму з *werden*:

Die Preise werden gesunken - не можна так вживати

Die Preise sind gesunken - можна.

3) Використання пасивних конструкцій, що характерно всьому науково-технічному стилю, в тому числі й аграрні субмові:

Es kann gesagt/gezeigt werden – Стверджують/можна продемонструвати.

4) Вживання перфекту (штативу):

Die Preise sind gestiegen - Ціни вирости.

5) Вживання прийменників «*auf*» («до» якогось значення) і «*um*» («на» якогось значення збільшилось).

6) Часте використання субстантивованих дієслів, наприклад, «*das Steigen/der Anstieg*» – «підвищення».

Висновки до розділу 3

В даному розділі ми виявили, що текст прикладу виступає невід'ємним атрибутом субмови для фахівців аграрної сфери, що визначає тропоцентричний характер даної субмови та зумовлює актуальність дослідження. Характерною домінантною особливістю текстів субмови для фахівців аграрної сфери є їх членування на абзаци, частини, що мають свої заголовки, та активне вживання засобів графіки.

Також ми дослідили, що приклад як тип тексту - це прагматично обумовлена одиниця комунікації, яка характеризується композиційно-змістовою, композиційно-стилістичною та функціональною єдністю, має специфічну маркованість своєї композиційної організації й надає додаткову інформацію експланаторного, ілюстративного, аргументативного чи повчального характеру висловленню, до якого наводиться, виступаючи невід'ємним атрибутом мов спеціального призначення наукового функціонального стилю. В переважній більшості, вони короткі за змістом та повністю копіюють усі ознаки тексту, в якому вживаються, а інколи, навіть контрастують з ним, що дає змогу більш глибоко дослідити всю палітру мовних засобів, які вживає автор наукового тексту. Визначено, що текст прикладу виступає однією із домінантних характеристик досліджуваної субмови.

Окрім текстів прикладів, виявлено інші засоби наочності й ілюстративності: аналогії, таблиці, статистичні дані. Поширеними є таблиці з прикладами.

Застосування графічного методу в дослідженні соціально-економічних масових явищ дуже різноманітне.

Графічне зображення статистичних даних здійснюється за допомогою геометричних фігур, точок, ліній та інших символічних зображень. Графічне зображення дає змогу охопити як сукупність явищ у цілому, так і їх окремі

частини з першого погляду, щоб створити цілісне уявлення про явища, що вивчаються. Діаграми також вважаються розповсюдженим видом графіків, який має свої види: стовпчикові, лінійні, стрічкові, секторні, трикутні, радіальні, фігурні, квадратні та інші діаграми. Тому ми виявили, що поняття «діаграма» і «графік» є тотожними. Особливістю графіків є їх стислість, простота кодування інформації та однозначна інтерпретація наборів даних у символічній формі. До індивідуальних характеристик статистичних графічних зображень відносять також їх інформативність, зрозумілість, універсальність, прозорість тощо. Слід пам'ятати, що побудова та структура графіка та діаграми є виправданою, якщо вона має переваги над числами, зведеними в ряди або таблиці. Створений графік має бути цікавим за змістом, формально доцільним, економним у використанні графічних засобів, простим і зрозумілим для читача, технічно добре виконаним.

Також ми класифікували статистично-ілюстративні матеріали, визначили їх особливості і навели наочні приклади із сайту Федерального інформаційного центру сільського господарства, що складає свої ілюстративні статистичні зображення на основі даних Федерального міністерства продовольства та сільського господарства Федеративної Республіки Німеччина. Найбільш популярним видом графіку, як ми визначили, у сучасній сільськогосподарській літературі є зображувальний (картинні, фігурні діаграми) тип. Він вважається найвиразнішим і таким, що легко сприймається, йому притаманне художнє зображення будь-якого явища. Геометричні знаки (точки, лінії тощо) в зображувальних діаграмах замінюються фігурами, що якоюсь мірою символізують зовнішній образ зображуваного на графіку явища.

У плані інформативності ці вербально-графічні компоненти можуть бути й значущими, ніж лінійний текст документа. У наукових документах поділ вербально-графічних компонентів на таблиці, графіки, діаграми, малюнки і схеми носить умовний характер і до кожного з цих типів можна віднести широкий клас комунікативних об'єктів. Тому було проаналізовано декілька описів німецькомовних графічних діаграм та таблиць із сайтів Федерального міністерства продовольства та сільського господарства та Федерального

інформаційного центру сільського господарства Федеративної Республіки Німеччина і на основі даного аналізу, пропонуємо наступні мовні схеми та засоби для опису графіків. Ці висловлення було поділено на такі тематичні види:

для розкриття теми і предмета графіка, аналіз походження інформації, опис структурних даних, розкриття або опис процесів (збільшення, спадання, порівняння, процентне відношення, визначення кількості, коментарі та висновки).

Було досліджено структуру графіків та їхнього опису, то до особливостей перекладу вербально-графічних компонентів аграрного науково-технічного дискурсу, як ми визначили, належить: часте вживання перехідних і неперехідних дієслів, неперехідних дієслів без додатку в Акузативі і без утворення пасивної форми з werden, використання пасивних конструкцій, вживання перфекту (штативу), прийменників «auf» («до» якогось значення) і «in» («на» якоесь значення збільшилось), субстантивованих дієслів.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аграрні тексти належать до царини науково-технічного стилю, що зумовлено економічним становищем України та її місцем у світовій спільноті і викликано інтенсивним розвитком науки і техніки, а також величезним потоком наукової і технічної інформації, необхідністю поглибленого вивчення мовних аспектів і засобів комунікативності властивих тематиці сільського господарства.

Ми з'ясували, що науково-технічний стиль за своїми характеристиками відноситься до функціонального стилю, з чого випливає, що йому характерна інформативність (змістовність), логічність (сувора послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність, об'єктивність, ясність, зрозумілість, структурованість, прихована емоційність (особливо, в науково-популярних текстах) і внормованість як відображення інтелектуальної і комунікативної діяльності людини.

Також ми класифікували тексти аграрної тематики, враховуючи їх вплив на адресата та відповідність їх з реальним світом, виокремили типи текстів науково-технічної літератури та охарактеризували їх стилістичні та лексико-граматичні особливості та елементи, які потрібно враховувати при їх перекладі чи редагуванні. Особливу увагу звернули саме на два найбільш поширених види текстів, а саме на наукову статтю і патент, було розглянуто їх зміст і структуру, описані характерні їм особливості викладу наукового і технічного матеріалів. З цього дійшли висновку, що всі згадані вище класифіковані типи тексту мають два поєднуючих компоненти комунікації: інформативний (головною метою є системна і структурована передача інформації) і аргументативна (головна мета – переконати адресанта), тобто аграрна науково-технічна література має аргументативний і наративний характер.

На основі аналізу класифікації і типологізації науково-технічних текстів аграрної тематики та їх стилістичних і структурних характеристик було з'ясовано загальні стилістичні особливості перекладу аграрних текстів, визначено і описано послідовні етапи перекладацької діяльності, виокремлено та

описано послідовні етапи перекладацької діяльності, виокремлено та

описано послідовні етапи перекладацької діяльності, виокремлено та

описано послідовні етапи перекладацької діяльності, виокремлено та

охарактеризовано основні види перекладу, а саме усний (послідовний і синхронний) та письмовий (повний, реферативний і анотаційний). Особливу увагу було звернено саме на письмовий вид, його типи та їхню постапність при перекладі як основного виду передачі інформації вихідного тексту науково-технічного стилю. Було виявлено труднощі еквівалентності та адекватності під час перекладацької діяльності, способи і методи їх уникнення. Як наслідок разом з цим з'ясовано вимоги до вмінь і компетенцій перекладача, а саме необхідність глибоких, стилістичних, граматичних і семантичних знань та фахової підготовки в перекладацькій галузі, вміння користуватися довідкою і додатковою фаховою аграрною літературою, аналізувати особливості тексту-оригіналу, визначати його жанрово-стилістичні характеристики й елементи, враховувати все вище згадане під час перекладу і дотримуватися певних норм при отриманні вихідного тексту.

Також ми визначили, що до 75% часу, який перекладач витрачає на переклад науково-технічного тексту, використовується для перекладу саме термінів, що підтверджує важливість звернення до питань термінології та особливостей перекладу таких лексичних одиниць. Було виявлено, що саме терміни мають ключове значення і несуть найбільше інформаційне навантаження в науково-технічних текстах, тому переклад термінологічних одиниць та вибір оптимальної відповідності у мові перекладу є першорядним завданням перекладача.

Ми визначили наступні лексичні прийоми, аби уникнути лексичних труднощів перекладу у разі наявності в мові перекладу еквівалента на прикладі матеріалів інструкції з експлуатації зернозбирального комбайна «Samro-Rosenlew (моделі 2035/2045/2055/2065)» на німецькій мові у кількості 156 сторінок, а саме коли: як еквівалент використовується інтернаціональний термін (інтернаціоналізм); при перекладі багатокомпонентного терміна (композиція) використовується багатокомпонентний термін (комполіт), при цьому форма може бути відмінною, але загальне значення і внутрішня форма (значення компонентів) збігаються; форми еквівалентів у мові оригіналу та перекладу спільного зв'язку не виявляють. Також на прикладі запропонованої

вище інструкції було визначено наступні можливі варіанти підбору перекладачем еквівалента у разі відсутності відповідного в мові: матеріальне запозичення іншомовного терміна, коли зберігається його транскрипція чи транслітерація; семантичне калькування іншомовного терміну як результат семантичного переносу; послівний переклад (структурне калькування), при якому враховуються норми словотвору у різних мовах та можливість передачі складних термінів німецької мови українськими термінологічними словосполученнями; описовий переклад німецькомовного терміна; гібридні терміни. Аналіз досліджених інструкцій показав, що серед термінів, які мають

еквівалент мовою перекладу найбільш поширені терміни, які в мові оригіналу та перекладу не виявляють загального зв'язку – 42,9 %, потім за поширеністю слідують терміни, загальне значення та внутрішня форма яких у мовах перекладу та оригіналу збігаються – 12,2 %. Частка термінів, які перекладаються інтернаціональними лексичними одиницями, становить 5,3%. При перекладі термінів, які не мають еквівалентної одиниці в мові перекладу, найчастіше використовується термінологічні одиниці, утворені за гібридним типом – 30,6%, потім слідують варіанти з використанням описового перекладу – 5,7%, частки інших прийомів під час перекладу термінів невеликі – від 0,7 до 1,8 %.

На морфологічному рівні були розглянуті труднощі перекладу на матеріалі науково-технічних текстів і виявлено особливості перекладу деяких німецьких іменників множини; іменника, заміненого вказівним займенником, Partizip II у дієприкметникових зворотах у науково-технічних текстах; висвітлено труднощі перекладу дієприкметникового звороту у самостійному реченні з простим присудком, дієприкметникового звороту у самостійних реченнях з простим присудком у складних часових формах, зі складним дієслівним та складеним іменним присудком, дієприкметникового звороту у складнопідрядних реченнях та інфінітивних зворотах.

Також було виявлено та проаналізовано синтаксичні труднощі, що виникають під час перекладу науково-технічної літератури з німецької мови українською, класифіковано помилки, що можуть виникати внаслідок

розбіжностей граматичного устрою німецької та української науково-технічної мови, проаналізовано причини їх виникнення та запропоновано можливі прийоми перекладу з метою досягнення адекватності. Було досліджено, що синтаксичні проблеми перекладу німецької науково-технічної літератури пов'язані насамперед із тяжінням німецького писемного літературного мовлення до стислості висловлювання та економії мовленнєвих зусиль. Таким чином, утворюються еліптичні речення з вилученими членами речення, речення з неповною рамкою та без рамки, речення з винесеними членами за межі рамки, вилучаються не тільки службові, а й самостійні частини мови тощо. У німецькій мові особливо часто спостерігається скупчення службових слів та прийменників, розпізнати та перекласти які іноді досить нелегко, особливо у разі їх розміщення не за правилами граматики.

Також було виявлено, що синтаксис тісно пов'язаний з лексикою, значна кількість перекладацьких операцій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексико-семантичні, морфологічні та синтаксичні операції. Саме ці і деякі інші проблеми досліджуються у нашій роботі та пропонуються альтернативні прийоми перекладу у кожному конкретному випадку.

Текст прикладу виступає невід'ємним атрибутом субмови для фахівців аграрної сфери, що визначає тропоцентричний характер даної субмови та зумовлює актуальність дослідження. Ми визначили, що характерною домінантною особливістю текстів субмови для фахівців аграрної сфери є їх членування на абзаци, частини, що мають свої заголовки, та активне вживання засобів графіки.

Також ми дослідили, що приклад як тип тексту - це прагматично обумовлена одиниця комунікації, яка характеризується композиційно-змістовою, композиційно-стилістичною та функціональною єдністю, має специфічну маркованість своєї композиційної організації й надає додаткову інформацію експланаторного, ілюстративного, аргументативного чи певчального характеру висловленню, до якого наводиться, виступаючи невід'ємним атрибутом мов

спеціального призначення наукового функціонального стилю. Визначено, що текст прикладу виступає однією із домінуючих характеристик досліджуваної субмови.

Окрім текстів прикладів, виявлено інші засоби наочності й ілюстративності: аналогії, таблиці, статистичні дані. Поширеними є таблиці з прикладами.

Графічне зображення дає змогу охопити як сукупність явищ у цілому, так і їх окремі частини з першого погляду, щоб створити цілісне уявлення про явища, що вивчаються. Діаграми також вважаються розповсюдженим видом графіків,

який має свої види: стовпчикові, лінійні, стрічкові, секторні, трикутні, радіальні,

фігурні, квадратні та інші діаграми. Тому ми виявили, що поняття «діаграма» і

«графік» є тотожними. Особливістю графіків за нашими дослідженнями є їх стислість, простота кодування інформації та однозначна інтерпретація наборів

даних у символній формі. До індивідуальних характеристик статистичних

графічних зображень було віднесено також їх інформативність, зрозумілість,

універсальність, прозорість тощо. Слід пам'ятати, що побудова та структура

графіка та діаграми є виправданою, якщо вона має переваги над числами,

зведеними в ряди або таблиці. Створений графік має бути цікавим за змістом,

формально доцільним, економним у використанні графічних засобів, простим і

зрозумілим для читача, технічно добре виконаним.

Також ми класифікували статистично-ілюстративні матеріали, визначили їх особливості і навели наочні приклади із сайту Федерального інформаційного

центру сільського господарства, що складає свої ілюстративні статистичні

зображення на основі даних Федерального міністерства продовольства та

сільського господарства Федеративної Республіки Німеччина. Найбільш

популярним видом графіку, як ми визначили, у сучасній сільськогосподарській

літературі є зображувальний (картинні, фігурні діаграми) тип.

У плані інформативності вербально-графічні компоненти можуть бути й

значущими, ніж лінійний текст документа. У наукових документах поділ

вербально-графічних компонентів на таблиці, графіки, діаграми, малюнки і

схеми носить умовний характер і до кожного з цих типів можна віднести

широкий клас комунікативних об'єктів. Тому було проаналізовано декілька описів німецькомовних графічних діаграм та таблиць із сайтів Федерального міністерства продовольства та сільського господарства та Федерального

інформаційного центру сільського господарства Федеративної Республіки

Німеччина і на основі даного аналізу, було запропоновано мовні схеми та засоби

для опису графіків. Ці висловлення було поділено на такі тематичні види: для

розкриття теми і предмета графіка, аналіз походження інформації, опис

структурних даних, розкриття або опис процесів (збільшення, спадання,

порівняння, процентне відношення, визначення кількості, коментарі та

висновки).

Було досліджено структуру графіків та їхнього опису, що до особливостей

перекладу вербально-графічних компонентів аграрного науково-технічного

дискурсу, як ми визначили, належить:

- часте вживання перехідних і неперехідних дієслів,

- неперехідних дієслів без додатку в Акузативі і без утворення пасивної форми з werden,

- використання пасивних конструкцій,

- вживання перфекту (штативу),

- прийменників «auf» («до» якогось значення) і «um» («на» якоесь значення збільшилось), субстантивованих дієслів.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко П. А. Лексико-семантическая группа слов, обозначающих сельскохозяйственных животных: автореф. дис. канд. филол. наук. - Ленинград, 1971. - 25 с.
2. Азнаурова Э. С. Прагматика текстов различных функциональных стилей / Э. С. Азнаурова // Сб. Общественно-политический и научный текст как предмет обучения иностранным языкам / Отв. ред. М. Я. Цвиллинг. - Москва: Наука, 1987. - С. 3-20.
3. Аксенова А. Г., Корольков Ф. В., Мехелевич Е. Е. Учебник немецкого языка для сельскохозяйственных вузов. - Москва: Наука, 2006. - 321 с.
4. Акуленко, В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка. Харьков: Азбука, 2006. 312 с.
5. Акулинина Т. В. Экстралингвистическая обусловленность особенностей английской терминологии компьютерной информатики: автореф. дис... канд. филол. наук. - Омск. - 23 с.
6. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ. - Москва: Издательский центр «Академия», 2004. - 352 с.
7. Алексеева И. С. Устный перевод речей. Немецкий язык: Учебное пособие. - Санкт-Петербург: ООО «Иязиздат», 2006. - 112 с.
8. Амеліна С. М., Верченко Н. П. Особливості редагування текстів аграрної тематики // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Філологічні науки» / Редкол.: С. М. Ніколаєнко, (вип. ред.) та ін. - К.: Міленіум, 2014. - Вид. 206. - 200 с.
9. Ардаматская Е. Н. Создание отраслевых акронимов один из путей совершенствования специальных терминологий. Терминологическое обеспечение НТП: тез. докл. зональной науч.-практ. конф. - Омск, 1988. - С. 16-19.
10. Арнольд И. В. Стилистика: Современный английский язык. Учебник для вузов. 5-е изд., испр. и доп. - Москва: Флинта: Наука, 2002. - 384 с.
11. Арнольд И.В. 115 Лексикология современного английского языка М.: Высш. шк. - С. 118.
12. Арутюнова Н. Д. Истоки, проблемы и категории прагматики. Новое в зарубежной лингвистике. Переводы. - Москва: Прогресс, 1999. - Вып. 16: Лингвистическая прагматика. - с. 26-30.
13. Архипов А.Ф. Письменный перевод с немецкого языка на русский язык - М.: КДУ, 2008. - 306 с.

14. Баранов А. Н. Введение в прикладную лгвистику: Учебное пособие. Изд. 2-е, исправленное. - Москва: Едиториал. - УРСС, 2003. - 360 с.

15. Бархударов Л. С. Мова і переклад (Питання загальної і приватної теорії перекладу). - М.: Міжнародні відносини, 1975. - 324 с.

16. Бархударов Л. С. Контекстное значение слова и перевод / Л. С. Бархударов. - М.: Московский педагогический институт иностранных языков, Вып. 238. - с.78-92.

17. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі: монографія / Л. Р. Безугла. - Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. - 332 с.

18. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад. - Вінниця: Нова книга, 2006. - 374 с.

19. Білоус І. Л. Власні назви у німецьких газетно-публіцистичних жанрах: дис... канд. філол. Наук. - Херсон, 2014. - 178 с.

20. Блох М. Я. Аббревиация как продуктивный способ словообразования в истории европейских языков. Известия высших учебных заведений. - Поволжский регион. - Гуманитарные науки, 2014. - № 1 (29). - С. 186-199.

21. Божно Л.И. Технические термины в немецком языке. - Москва: Высшая школа, 1961. - 80 с.

22. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка. - Москва: Высшая школа, 1999. - 385 с.

23. Будагов Р. А. Человек и его язык. - Москва: Изд-во Моск. ун-та, 2009. - 429 с.

24. Бухінська Т. В. Розмір та частота вживання різних типів речень у німецькій мові (на матеріалі художньої прози та публіцистики): дис. канд. філ. наук: 10.02.04./Т. В. Бухінська. - Чернівці, 2007. - 306 с.

25. Буянова Л. Ю. Суффиксальное словообразование имен существительных в подъязыке агрономии: автореф. дис. ... канд. филол. Наук. - Ленинград, 1991. - 16 с.

26. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. - Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2010. - 312 с.

27. Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории. - Москва: УРСС Эдиториал, 2004. - 248 с.

28. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы)/В. С. Виноградов. - М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. - 224 с.

29. Вюстер Э. Интернациональные элементы в лексике и терминологиию. - Харьков: Харьковский гос. ун-т, 2016. - С. 111-129.

30. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. - М.: Наука, 1981. - 139 с.
31. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. - Москва: Издательство литературы на иностранных языках, 1988. - 460 с.
32. Гильченко Н. Л. Практикум по переводу научных и публицистических текстов. - СПб: КАРО, 2008. - 352 с.
33. Гришневич Т. И. Специальная лексика в грамматической и семантической структуре текста (на материале учебников по специальности для сельскохозяйственных вузов): дис... канд. филол. наук. - Москва, 1991. - 195 с.
34. Давыдова Т. С. Ономаσιологические закономерности образования и функционирования наименований лиц по профессии в современном немецком языке: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки». - Ленинград, 1990. - 15 с.
35. Данилина Ю. С. Актуальные проблемы развития и современного состояния немецкой терминологии сельскохозяйственного машиностроения: автореф. дис. ... канд. фил. наук: 10.02.04. - Омск, 2011. - 24 с.
36. Данилина Ю. С. Способы образования сокращений в современной немецкой терминологии сельскохозяйственного машиностроения. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия «Филология». - Нижний Новгород: Изд-во ННГУ, 2010. - № 5 (1) - С. 378-380.
37. Данилина Ю. С. Синтаксический анализ сложных терминов, входящих в состав немецкой терминологии сельскохозяйственного машиностроения. Альманах современной науки и образования: Языкознание и литературоведение в синхронии и диахронии и методика преподавания языка и литературы. - Тамбов, 2009. - № 8 (27) 2009. - ч. II - С. 61-65.
38. Данилина Ю. С. Омонимия и полисемия немецких терминов сельскохозяйственного машиностроения. IV Международные Бодуэновские чтения: материалы Международной научной конференции, 25-28 сентября 2009 г. - Казань, 2009. - С. 173-180.
39. Данькова Т. Н. Русская терминология растениеводства: история становления и современное состояние. - Воронеж: Издательство Воронежского государственного университета, 2010. - 280 с.
40. Данькова Т. Н. Изменения в содержании русских аграрных терминов на рубеже XX–XXI веков (на материале терминологии растениеводства). - Известия ВГУ, 2015. - С. 174–176.
41. Дементьева Т. М. Проблемы изучения немецкой юридической терминологии в неязыковом вузе. Филологические науки. Вопросы теории и практики. - Тамбов: Грамота, 2011. - № 4. - С. 60-65.

42. Динес Л. А. Вариантность терминологических единиц в частноотраслевой терминосистеме // Лингвистические проблемы формирования и развития отраслевых терминосистем. - Саратов: Изд-во СГАП, 1997. - С. 19-24.
43. Дискурс у комунікаційних системах: [Зб. наук. ст.] відп. ред. С. П. Денисова. - Київ: Вид-во Київ. міжнар. ун-ту, 2004. - 344 с.
44. Дрезен Э. К. Научно-технические термины и обозначения и их стандартизация / Эрнест-Вильгельм Карлович Дрезен. - М.: Стандарт, 1986. - 136 с.
45. Жук Л. Я. Текст прикладу - невід'ємний атрибут субмови для фахівців аграрної сфери / Л. Я. Жук // Наукові записки. Серія «Філологічна». Зб. наук. пр. - Харків, 2013. - Вип. 33. - с. 273-275.
46. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. - Львів: Видавництво при Львівському університеті, 1989. - 216 с.
47. Кам'янець В. М. Відтворення німецьких власних назв українською мовою. Іноземна філологія. - Вип. 111. - Львів: ЛНУ, 1999. - С. 262-270.
48. Кам'янець В. М. Структурні, семантичні та функціональні особливості власних назв сучасної німецької мови (на матеріалі особових імен, прізвищ та псевдонімів): дис... канд. філол. наук: 10.02.04. - Львів, 2001. - 168 с.
49. Каригоди А. Г. Агронимический дискурс: понятийно-термино-логические и концептуальные основания. дис. ... канд. филол. Наук. - Москва, 2007. - 161 с.
50. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. - Вінниця: Нова книга, 2004. - 576 с.
51. Карпенко О. Ю. Засади когнітивної ономастики. Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. - Чернівці: Рута, 2007. - Вип. 356-359. - С. 396-401.
52. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія і практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - Вінниця: Нова книга, 2006. - 592 с.
53. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу. - Вінниця: Нова Книга, 2010. - 361 с.
54. Клестер А. М. Особенности немецкой научно-технической терминологии. Текст. монография. - Омск: ИЦ «Омский научный вестник», 2008. - 144 с.
55. Климовицкий Я.И. Термин и обусловленность определения понятия в системе // Проблематика определений терминов в словарях различных типов. - Л.: Наука. Ленингр. отделение, 1976. - с. 35.
56. Ковбасюк Л. А. Топоніми з компонентом «кольороназва» у німецькій та англійській мовах. Проблеми зіставної семантики: Зб. наук. ст. - Київ: Видав. центр КНЛУ, 2007. - Випуск 8. - С. 182-188.

57. Колеснікова І. А. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри професійного дискурсу: автореф. дис. ... д-ра філ. наук. 10.02.15. - Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. - 33 с.
58. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высшая школа, 1999. - 253 с.
59. Комиссаров В.П. Слово о переводе. - М.: Международные отношения, 1973. - с. 8.
60. Комиссаров В. Н. Теория Перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. - М.: Издательство «Высшая школа», 1990. - 253 с.
61. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник. - Київ: Юніверс, 2002. - 280 с.
62. Кравченко Т. П. Термінологізована лексика у терміносистемі економіки АПК. Розвиток українського села /- основа аграрної реформи в Україні: Матеріали Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу, м. Миколаїв 24-26 квітня 2013 р. - Миколаїв: МНАУ, 2013. - с. 114-117.
63. Крысин Л. П. Язык в современном обществе. - М.: ООО ТИД «Русское слово - РС», 2008. - 208 с.
64. Кубрякова Е. С. б) Части речи в ономаσιологическом освещении. - Москва: Издательство ЛКИ, 2008. - 120 с.
65. Кур'янова М. О. Граматичні труднощі перекладу німецьких науково-технічних текстів українською мовою/М. О. Кур'янова. - авт. дис. канд. філ. наук. - Київ, 2006. - 15 с.
66. Кур'янова М. О. Заміна іменника вказівним займенником у німецькомовному реченні науково-технічного контексту та знаходження відповідників цьому явищу в українській мові // Мовні і концептуальні картини світу. - К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2004. - Вип. 14. - Кн. 1 - с. 227-230.
67. Кур'янова М. О. Навчальний посібник з граматичних проблем перекладу науково-технічної літератури з німецької мови на українська. - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. - 63 с.
68. Кур'янова М. О. Переклад дієслівних номінацій повинності у німецькомовних технічних текстах // Мовні і концептуальні картини світу. - К.: Видавництво «Логос», 2002. - Вип. 7. - с. 290-296.
69. Кур'янова М. О. Переклад німецьких еліптичних речень у науково-технічній літературі // Мовні і концептуальні картини світу. - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. - Вип. 9. - с. 147-151.

70. Кур'янова М. О. Переклад німецьких речень з неповною рамкою та без рамки // мова і культура. - К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2003. - Вип. 6. - Т. IV. Міжкультурна комунікація. Теорія і практика перекладу. - с. 234-239.
71. Кур'янова М. О. Переклад українською мовою німецьких прикметників на -lich, -ig, -isch, -bar у науково-технічній літературі // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. - Х.: ВД «Харк. нац. Ун-ту ім. Каразіна», 2004. - № 632 (Філологія). - Вип. 42. - с. 58-61.
72. Кур'янова М. О. Прийоми перекладу «es» з української мови на німецьку у науково-технічному контексті // Мовні і концептуальні картини світу. - К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2005. - Вип. 16. - Кн. 1. - с. 227-230.
73. Куткина А. Ю. Аббревиация в русской и немецкой политической терминологии как проблема перевода: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. - Москва, 2011. - 19 с.
74. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учебник для студентов филологических специальностей. 3-е изд. - Одесса: Латстар, 2002. - 292 с.
75. Лалаян Н. С. Фразеологічні одиниці з ономастичним компонентом у сучасній німецькій мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти: дис. канд. филол. наук: 10.02.04. - Одеса, 2008. - 180 с.
76. Латышев Л. К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы её достижения / Л. К. Латышев. - М.: Международные отношения, 1981. - 198 с.
77. Латышев Л. К. Міжмовні трансформації як засіб досягнення перекладацької еквівалентності. // Семантико-синтаксичні проблеми теорії мови і перекладу. - Мінськ, 1988. - 189 с.
78. Литвиненко Г. И. Способы словообразования как фактор системности в терминологии (на материале терминов химического машиностроения). - Вісник СумДУ, 2007. - Серія «Філологія». №1. - Т. 1. - С. 142-150.
79. Мокшанцев Р.И. Психология рекламы: учеб. пособие. - Москва: ИНФРА-М. - Новосибирск: Сибирское соглашение, 2002. - 412 с.
80. Новодранова В. Ф. Именное словообразование в латинском языке и его отображение в терминологии. *Laterculi vocum Latinarum et terminorum*. - Москва: Языки славянских культур, 2008. - 328 с.
81. Нуржанова Д. К. Способы номинации в сельскохозяйственной терминологии: дис... канд. филол. наук. - Москва, 1981. - 120 с.
82. Ольховська Ю. С. Аспектний переклад аграрної літератури: навчальний посібник / Наталія Семенівна Ольховська. - Київ, 2016. - 524 с.
83. Разинкина Н. М. Развитие языка английской научной литературы. - М., 1978. - с. 138.

84. Реформаторский А. А. Что такое терминология? - М., 1961. - с. 49-51.

85. Рецкер Я. И. Теория и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. - Москва: Р. Валент, 2007. - 244 с.

86. Рецкер Я. И. Что же такое лексические трансформации? // Тетради переводчика. - М.: Международные отношения, 1980.- № 17. - с. 74.

87. Соссюр ф. де. Курс загальної лінгвістики. Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. - Київ: Основи, 1998. - 324 с.

88. Тюленев С. В. Теория перевода. - М. Пардарики. - 2004. - с. 226

89. Филин Ф. П. Очерки по теории языкознания. - Москва: Наука, 2015. - 336 с.

90. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс - дві форми повсякденної комунікації. Першоджерела комунікативної філософії. - Київ: Либідь, 1996. - С. 84-90.

91. Хоменко Л. О. Німецька мова. Практичний курс німецької мови для сільськогосподарських ВНЗ II-IV рівня акредитації. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. - 520 с.

92. Хурматуллин А. К. Понятие дискурса в современной лингвистике. Ученые записки Казанского гос. у-та. - Т. 151. - Кн. 6. - Гуманитарные науки, 2009. - С. 31-37.

93. Імевченко К. С. К определению понятия дискурса в исторической прагматике. - Вісник ХДУ №435, Серія романо-германська філологія. - Харків: Харк. ун-т, 2017. - С. 150-153.

94. Kürschner W. Zur syntaktischen Beschreibung deutscher Nominalkomposita. Auf der Grundlage der generativen Transformationsgrammatiken. - Tübingen, 1974. - 116 s.

95. Stolze R. Übersetzungstheorien. Eine Einführung. - Gunter Narr Verlag, Tübingen, 2005. - 123 s.

96. Albrecht J. Übersetzung und Linguistik. - Gunter Narr Verlag, Tübingen, 2005. - 230 s.

97. Brinker 1992, S. 127.

98. Heinemann, Margot: Textsorten des Bereichs Hochschule und Wissenschaft. In: Brinker, Klaus/ Antos, Gerd/ Heinemann, Wolfgang/ Sager, Sven F. (Hrsg.): Text- und Gesprächslinguistik. Linguistics of Text and Conversation. Ein internationales Hand-buch zeitgenössischer Forschung. - Berlin, New York 2000. - 702-709. (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 16.1).

99. Hoffmann D. Anwendungsmöglichkeiten und bisherige Anwendung von linguistischen Methoden in der Fachsprachenforschungen. Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. - Berlin / New York, 1998. - S.249-268.

100. Naturland Richtlinien Erzeugung, Naturland-Verband für ökologischen Landbau e. V. - Kleinhaderner Weg 1, 82166 Gräfelfing, Germany. - 2015. - 49 s.
101. Neubert A. Translation und Texttheorie. - Tübingen: Gunter Narr, 1983. - 242 s.
102. Nord Ch. Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. - Heidelberg: Groos, 1995. - 174 s.
103. Reiss, K. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. Wien: WUV Universitätsverlag, 2000. - 132 S.
104. Roelcke T. Fachsprachen. - Berlin: Erich Schmidt, 1999. - 250 S.
105. Rothkegel A., Sandig B. Text - Textsorten - Semantik. - Hamburg: 1984. - 262 S.
106. Schleiermacher in Störig 1969. - 39 S.
107. Weinrich, H. Textgrammatik der deutschen Sprache. - Mannheim, Leipzig, Zürich, Wien: Dudenverlag, 1993. - 111 S.
108. Ernst P. Wörter und Namen im mentalen Lexikon. Namenkunde und Kognitive Linguistik. Namenforschung morgen. Ideen, Perspektiven, Visionen. - Hamburg: Barr, 2005. - S. 37-44.

Словники, довідники

109. Богданов С. М. Иллюстрированный сельскохозяйственный словарь: энцикл. сельского хозяйства. - Киев, 1995. - 1446 с.
110. Хоменко Л. О., Штрюбель Г. Німецько-англо-російський словник з економіки. - Вінниця: Нова книга, 2005. - 696 с.
111. Duden. Wörterbuch der Abkürzungen / von Josef Werlin. 4., neu bearb. und erw. Aufl. - Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverl., 1999. - 336 s.

Електронні ресурси:

112. Інструкції з експлуатації зернозбирального комбайна «Sampo-Rosenlew (моделі 2035/2045/2055/2065)» на німецькій мові:
<https://www.yumpu.com/de/document/read/28499894/bedienungsanleitung-sampo-rosenlew>
113. Публічний електронний словник української мови. Режим доступу:
<http://ukrlit.org/slovyk>
114. Словник української мови: Академічний тлумачний словник (1970– 1980).
Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
115. Словник української мови: в 11 томах. - Том 1, 1970. - Стор. 48.
116. Технологии BMW EfficientDynamics входят в базовую комплектацию каждого нового BMW и внедряются на автомобили всех сегментов и модельных рядов, обеспечивая моделям BMW выгодное сочетание

динамики и расхода топлива <http://www.drive.ru/bmw/comnews/2008/09/25/1699849.html>

117. Чепурна З. Проблеми перекладу літератури технічного спрямування з використанням лексичних трансформацій. Режим доступу:

<https://bit.ly/2FHI6jC>

118. Duden. Die deutsche Rechtschreibung. Режим доступу:

<https://www.duden.de/rechtschreibung>

119. http://oep.kpi.ua/downloads/disc/inf_f/mlab3.pdf

120. https://pidru4niki.com/16400116/statistika/vidi_statistichnih_grafikov_sposobi_pobudovi

121. URL: <http://www.studygerman.ru/online/manual/satz5.html>

122. <https://www.landwirtschaft.de/landwirtschaft-verstehen/haetten-sies-gewusst/infografiken/>

123. <https://www.bmel-statistik.de/landwirtschaft/tabellen-zur-landwirtschaft>

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України